

Sovjetunionen och stalinismen

Resolution antagen vid Fjärde internationalens andra kongress – Paris april 1948

[Källa: *Fourth International*, [Vol. IX, No. 4](#), juni 1948, s. 110-128]

Innan Andra världskriget hade man trott att detta *antingen* skulle resultera i seger för den socialistiska revolutionen i både de viktigaste kapitalistiska länderna och Sovjetunionen (genom att stalinismen störtades), *eller* genom att Sovjetunionen krossades och kapitalismen återupprättades. Så blev det inte: Både kapitalismen och Stalinismen överlevde, och den senare spred sig även till Östeuropa, främst via Röda Arméns försorg.

Att historien tog en väg som inte förutsetts ledde till en intensiv debatt i Fjärde Internationalen: Vad hade egentligen skett och varför och vad kunde man förvänta sig av framtiden? Följande resolution, som antogs av FI:s 2:a världskongress 1948 sammanfattar, denna debatt.¹

Det ursprungliga resolutionsutkastet, med rubriken *The Russian Question Today*, antogs i november 1947 av Internationella sekretariatet och publicerades i *Fourth International*, [Vol. VIII, No. 9](#), November–December 1947, sid. 259-273.

Resolutionen analyserar utförligt situationen som man uppfattade den i början av 1948. Den vidhåller karakteriseringen av Sovjet som en ”degenererad arbetarstat” och kritiserar alternativa teorier som ”statskapitalism” och ”byråkratisk kollektivism”.

Situationen under åren 1947-54 var mycket instabil och skulle genomgå många kriser: Kalla kriget², brytning med Jugoslavien, kinesiska revolutionens seger³, Korea-kriget, Stalins död⁴, befrielsekrigen i Indokina...

Kalla kriget utlöste en kraftig kursändring av den sovjetiska politiken: I de ockuperade länderna i Östeuropa bröt man med de nationella borgarklasserna (vars politiska representanter slängdes ut ur regeringarna och partier förbjöds), banker och företag förståtligades osv. Denna utveckling började 1947 och fördjupades under 1948 (där ”Prag-kuppen” i februari och Berlin-blockaden som inleddes i juni skapade de största rubrikerna).

Motsättningarna Moskva och Belgrad tog fart i början av 1948 och kulminerade med att Jugoslavien stöttes ut ur den kommunistiska gemenskapen (28 juni 1948).⁵

Eftersom situationen var så instabil och föränderlig var det nödvändigt att noga följa och analysera den fortsatta utvecklingen, vilket också Fjärde internationalen gjorde. Frågor som rörde olika aspekter av Sovjet och Östeuropa togs kontinuerligt upp i olika sammanhang och behandlades under de efterföljande världskongresserna, se:

[Östeuropas klasskaraktär](#) (FI:s 3:e världskongress 1951)

[Stalinismens uppgång och nedgång](#) (FI:s 4:e världskongress 1954)

[Stalinismens nedgång och fall](#) (FI:s 5:e världskongress 1957).

Resolutionen är översatt av *Björn Erik Rosin*

Martin F

¹ Mer om denna kongress, se Pierre Frank, [Fjärde Internationalen](#), avsnittet ”Den andra världskongressen”.

² David Horowitz, [Samexistens och revolution](#), kap. 10, diskuterar hur Kalla kriget påverkade Moskvas politik.

³ Se [Den tredje kinesiska revolutionen](#) (resolution från FI:s Internationella Exekutivkommitté i maj 1952).

⁴ Efter Stalins död 1953 genomfördes viktiga ekonomiska och andra reformer, som lättade på trycket och höjde levnadsstandard för stora grupper av vanliga sovjetmedborgare m m. Samtidigt byggde man in fler motsättningar i systemet. Se lästipsen efter resolutionen.

⁵ Se [Den jugoslaviska revolutionen](#) (1951) och [Bannlysningen av Jugoslavien](#) (jugoslaviska dokument från 1951)

Resolutionen

Den ryska revolutionens historiska betydelse

1. För 30 år sedan störtade de ryska arbetarna och bönderna, under ledning av bolsjevikpartiet, kapitalister och jordägare, exproprierade utsugarna och lade grunden för en omvälvning utan motstycke av alla samhällsförhållandena i Ryssland. För arbetaravantgardet runt om i världen, och i synnerhet för de bolsjeviker som lett Oktoberrevolutionen, var detta bara början till världsrevolutionen. Bara genom att förenas med det framskridna proletariet i Central- och Västeuropa, med den moderna tekniken och överlägsna kulturen där, skulle de ryska arbetarna kunna bemästra de svårigheter som härrörde ur att maktövertagandet skett i ett land som var outvecklat beträffande produktivkrafternas utveckling, med hänsyn till proletarietets specifika vikt i förhållande till befolkningen i stort, och arbetarklassens kulturella nivå.

Bolsjevikledarna ansåg att det historiska alternativet till denna internationella seger för revolutionen på sikt bara kunde vara att kapitalismen återupprättades i Ryssland och att landet omvandlades till en koloni åt världsimperialismen.

De senaste 30 årens historia har tydligt visat att bygget av ett klasslöst samhälle inom ramen för en efterbliven nation bara är en illusion. I dagens Ryssland finns fler hinder för socialismens seger än någon gång sedan 1917. Men samtidigt har inte de klasser som exproprierades 1917 återtagit makten. I stället för att bli en maktlös koloni åt imperialismen har Ryssland blivit den näst största militära och ekonomiska makten i världen. Denna historiska variant var inget som förutsågs av bolsjevikerna eller någon annan strömning inom arbetarrörelsen. Däri ligger den främsta svårigheten för en marxistisk förståelse av den ryska frågan.

2. Det är lika svårt att med en enda formulering sammanfatta tendenserna bakom Sovjetunionens utveckling de senaste 30 åren, som att använda abstrakta begrepp som "framsteg" eller "tillbakagång" på den. Statens groteska tillväxt, historiens mest totalitära polisdiktatur, det obarmhärtiga krossandet av proletariet, förkvävandet av all intellektuell frihet, återkomsten av nationellt förtryck, den ortodoxa kyrkans nya uppgång, återinförandet av kvinnligt slaveri där "jämligheten" enbart består i rätten att svettas i gruvor och bangårdar, införandet av tvångsarbete i gigantisk omfattning – alltsammans utgör sannerligen en enorm tillbakagång jämfört med sovjetdemokratins under de första åren efter revolutionen.

Men att ha ryckt upp alla halvfeodala kvarlevor med rötterna, fullständigt eliminerat världsimperialismens ekonomiska dominans, det oerhörda industriella uppsvinget, omvandlingen av miljontals efterblivna icke läs- och skrivkunniga bönder till industriproletärer som därigenom blivit medvetna om moderna krav, den snabba utvecklingen av gamla städer och den raska framväxten av nya, att elektricitet och traktorer trängt in på landsbygden – allt detta utgör otvivelaktigt framsteg jämfört med det halvt barbariska Ryssland som revolutionen ärvde av tsarismen. Denna *motsägelsefulla process* kräver att man noggrant undviker schematiska bedömningar, om man med exakthet vill kunna analysera dagens sovjetiska samhälle och förstå dess inre utvecklingstendenser.

3. Historien har ännu inte avkunnat sin slutgiltiga dom över Sovjetunionen. Dess ekonomi, dess stat, dess kultur undergår ständiga förändringar, som långt ifrån nått något definitivt slut. Den sociala sammansättningen är föremål för ständig och snabb förändring. Det proletariet som kom ut ur tsarregimen med kraftfulla minnen av Oktoberrevolutionen, och som för 20 år sedan med entusiasm slog in på industrialiseringens väg, har efterträtts av en arbetarklass med

färskas rötter bland bönderna, vars oerhörda kreativa energi har stympats av den stalinistiska diktaturen. Dagens bönder, som omvandlats av traktorn, *kolchosen* och skräcken för deporteringar liknar bara på ytan de gamla ryska bönderna. Arbetarbyråkratin består av revolutionära uppkomlingar, och har förändrats till en mer eller mindre sluten kast med önskan att återuppväcka seder och nationalistiska traditioner hos tidigare härskande klasser.

Trots komplexiteten framträder två tydliga drag ur denna bild. Den totala summan av produktionsförhållanden som ärvt från Oktoberrevolutionen har visat sig besitta en oändligt mycket högre motståndskraft än vad marxisterna förutsett. Revolutionens avgörande *historiska* betydelse har därmed bekräftats fullt ut. Men samtidigt har möjligheterna till reaktion och tillbakagång inom *ramen för dessa produktionsförhållanden* visat sig vara oändligt mycket mer omfattande och farligare än någon kunde ha trott. Dessa båda faktorer måste klart framgå av vår analys.

Samma komplexitet framträder också i Sovjetunionens nuvarande läge på det sätt det kommit ut ur kriget och de första åren av imperialistisk ”fred”. Trots att Sovjetunionen har trätt ut ur kriget som den främsta militära makten på den europeiska kontinenten, har det varken förbättrat sin inre eller sin internationella situation i förhållande till kapitalismen. Internationellt har politiken med plundring och byråkratisk expansionism på intet vis lyckats ändra styrkeförhållandena, som har försämrats på grund av bildandet av ett enhetligt imperialistiskt block. Internt ledde omställningen av ekonomin till en rad våldsamma konflikter som antog formen av en reell kris. Byråkratin har lyckats hålla sig kvar bara på grund av den instabila balansen mellan proletariatet och de tendenser till restauration som återfinns i Ryssland självt och mellan proletariatet internationellt och bourgeoisien internationellt, men något avgörande i den ena eller andra riktningen har ännu inte kommit till stånd. Byråkratin har dock än mer än tidigare visat sig oförmögen att undanröja några av de motsättningar som undergräver dess makt. Mer än någonsin är Sovjetunionens öde avhängigt den internationella klasskampen och för den degenererade arbetarstaten består de grundläggande alternativen av: *Framåt mot socialismen, eller tillbaka till kapitalismen.*

Sovjetunionens samhälleliga karaktär

4. Det var den proletära revolutionen, dvs proletariatets medvetna agerande, som 1917 sopade bort kapitalisternas och jordägarnas makt. De produktionsförhållanden som blev resultatet – nationalisering av jord och alla produktionsmedel, monopol över utrikeshandeln, expropriering av utländskt kapital, början till medveten planering av ekonomin – svarade inte mot produktivkrafternas nivå och kunde därför inte förlita sig på att ekonomin fungerade automatiskt. Historiskt kan sådana produktionsförhållanden bara upprätthållas och utvecklas på grundval av *arbetarkontroll* över produktionen, där arbetarna alltmer förvandlas från ekonomins *objekt* till dess *subjekt*. Avskaffandet av denna arbetarkontroll, det totala utestängandet av proletariatet från all medverkan i planeringen, kan bara vidga klyftan mellan de förhandenvarande produktionsförhållandena och det som ska garantera upphävandet av människans exploatering av människan. I den bemärkelsen har den historiska utvecklingen helt klart ändrat riktning i Ryssland. Det som är kvar av Oktobers landvinningar håller alltmer på att förlora sitt värde som drivkraft för en socialistisk utveckling. Om dessa produktionsförhållanden ännu inte helt brakat samman betyder det likväl inte att vi bevittnar någon ekonomisk ”stabilisering” av dem. Tvärtom, precis som 1927 och 1937 skulle den automatiska ekonomiska processen idag – låt oss bortse från den politiska diktaturen utgör – snabbt leda till dominans av småhantverk och bondeproduktion, som skulle medföra en total uppknytning till den kapitalistiska världsmarknaden. Att inte alla landvinningar från Oktober kullkastats beror på att den politiska exproprieringen av proletariatet inte verkställdes av de gamla härskande klasserna, utan av byråkratin vars samhälleliga privilegier grundar sig på de produktionsförhållanden

som revolutionen åstadkom. Den politiska diktaturen är idag, lika mycket som för tjugo år sedan, avgörande för att förhindra att planeringen totalt bryter samman, att den småkapitalistiska marknaden bryter igenom och att utländskt kapital kan tränga in i Ryssland. Men just denna diktatur, med dess byråkratiska form, undergräver alltmer de produktionsförhållanden som håller den vid liv.

5. Tack vare den dynamiska kraften hos de produktionsförhållanden som Oktoberrevolutionen lämnat efter sig kunde byråkratin krossa trycket från bönderna och från neo-borgerligt håll 1927. Tillbakagången för revolutionen internationellt och den utmattning och uppgivenhet som detta medförde hos det ryska proletariatet, gjorde att byråkratin politiskt kunde expropriera arbetarklassen. Genom att använda de kapitalistiska ländernas avancerade teknik på landvinningarna från Oktober, kunde byråkratin säkerställa en utveckling av produktivkrafterna i Ryssland. Detta har gett landet en betydande utvecklingspotential jämfört med Tsarryssland, Mikadons Japan eller Hitlertyskland. Alla förenklingar som försöker blanda samman den ekonomiska bas på vilken det stalinistiska Ryssland byggs med den groteska urartningen av dess överbyggnad, kommer på basis av dessa fakta bara att leda till antingen en idealisering av ett kapitalismens "sista stadium" eller av en "ny utsugarklass".

Men samtidigt har byråkratin varit oförmögen att trygga en harmonisk utveckling av produktionen, minska motsättningen mellan stad och land, samt minska de sociala motsättningarna. För att åstadkomma detta skulle ekonomin framför allt ha behövt omorienteras så att den tillgodoser massornas behov, planmålen skulle behöva beräknas och kontrolleras av miljontals producenter, ekonomiska framsteg skulle behöva mätas i termer av ökning av massornas konsumtion och utbildning. Men byråkratin ägnar sig bara åt att försvara kärnan av de produktionsförhållanden som ärvt av Oktober som grund för egna privilegier, inte som grund för socialistisk utveckling.

Under dessa förhållanden går det bara att bevara regimen, som alltmer kolliderar med massornas omedelbara och historiska intressen, genom att införa den mest totalitära politiska diktaturen någonsin. Utvecklingen av produktivkrafterna har ökat *behoven* hos befolkningen, men har bara kunnat *tillfredsställa* behoven hos ett privilegierat skikt, vilket lett till en oerhörd ökning av de sociala klyftorna i stället för att minska dem. Genom att ersätta revolutionär hängivenhet, kreativitet, kritisk anda och massornas fria initiativ med vinningslystnad, tvång, godtycke och terror som planeringens drivkraft har den byråkratiska regimen fördärvat massorna moraliskt, och har mer och mer berövat dem möjligheten att fungera som en garant för ett nytt uppsving för produktivkrafterna.

6. De grundläggande motsättningarna i dagens ryska ekonomi är följande:

- a) Motsättningen mellan produktionsförhållandena å ena sidan ("kollektivt ägande av produktionsmedlen"), som för att kunna bibehållas kräver återinförande av *arbetarkontroll*, ett gradvis införande av *arbetarnas självförvaltning* av produktionen, och å andra sidan den byråkratiska förvaltningen av stat och ekonomi, som i ökande grad hotar detta kollektiva ägande, som utsätts för byråkratins plundring ("byråkratin tömmer den gemensamma egendomen lika mycket som i sina egna fickor") och av en alltmer uttalad tendens till stagnation när det gäller utvecklingen av produktivkrafterna. Detta tar sig konkret uttryck i en alltmer påtaglig minskning av ackumulationstakten.
- b) Motsättningen mellan tendensen till centralisering, samordning och medveten planering av ekonomin, som ligger inneboende i produktionsförhållandena och tendensen till primitiv ackumulation, framväxten av en "parallell" ekonomi av vanliga varor och till anarki till följd av den byråkratiskt styrda ekonomins oförmåga att tillfredsställa massornas behov. "Tendensen till primitiv ackumulation, skapad av brist, tränger fram genom oräkneliga porer i planekonomin" (Trotskij). Ju mer byråkratin försöker omfatta

landets alla produktivkrafter med sin plan, desto mer tar sig de förstnämnda ur dess grepp. Stölder i gigantisk omfattning, miljontals arbetare, bönder och rent av tekniker som migrerar, framväxt av en fri marknad, både för bönder och hantverkare, är de främsta tecknen på denna tendens. För att motverka detta kan byråkratin inte längre vädja till materiella intressen. Den måste främst använda sig av terror. Stora tvångsarbetsläger, reglering av allt samhällsliv, godtyckligt genomdrivande av normer för vardagsliv och arbete, som fått en allt strängare karaktär. I allt detta har vi en sammanfattning av byråkratin reaktionära roll och dess oförmåga att på något verkligt sätt få bukt med de upplösningstendenser den själv har släppt fria. I denna situation innebär produktionsförhållandenas progressiva karaktär bara att det inte behövs någon förändring av egendomsförhållandena när byråkratin störtas. Produktionsförhållandena och den byråkratiska förvaltningen är mer eller mindre oupplösligt sammanflätade. Följaktligen tenderar den *ryska ekonomins* progressiva karaktär, som bestäms av dess förmåga att utveckla produktivkrafterna, att elimineras av byråkratin. Studier av denna utveckling måste ges största vikt.

7. 1936 definierade Trotskij Rysslands samhälleliga karaktär på följande vis:

Sovjetunionen är ett motsägelsefullt samhälle halvvägs mellan kapitalism och socialism, vari:

- (a) produktivkrafterna fortfarande är klart otillräckliga för att ge statsegendomen en socialistisk karaktär;
- (b) tendensen till primitiv ackumulering, som skapas av nöd, bryter ut genom oräkneliga porer i den planerade ekonomin;
- (c) fördelningsnormerna som bevarar en borgerlig karaktär ligger till grund för en ny differentiering av samhället;
- (d) den ekonomiska tillväxten förbättrar långsamt situationen för arbetarna, men skapar snabbare ett privilegierat skikt;
- (e) genom att utnyttja sociala motsättningar har byråkratin förvandlat sig till en okontrollerad kast, som är främmande för socialismen;
- (f) den sociala revolutionen, som förråtts av det styrande partiet existerar fortfarande i egendomsförhållanden och i arbetarmassornas medvetande;
- (g) en vidare utveckling av de hopande motsättningarna kan lika väl leda till socialism som tillbaka till kapitalism,
- (h) på vägen till kapitalism skulle kontrarevolutionen tvingas bryta ned arbetarnas motstånd;
- (i) på vägen till socialism skulle arbetarna tvingas störta byråkratin. I sista hand kommer frågan att avgöras genom en kamp mellan levande sociala krafter, både på den nationella- och världsarenan. ([Den förrådade revolutionen](#))

8. Vilka förändringar av denna analys har de senaste elva årens utveckling nödvändiggjort?

Som förut är de sociala klyftorna resultatet av borgerliga *distributionsnormer*, de har ännu inte kommit in på det område som gäller ägande av produktionsmedlen. Men byråkratin har alltmer försökt stabilisera och bevara sina privilegier inom ramen för en sluten kast. Detta framgår klart av de nya arvslagarna, den nya familjelagstiftningen och försöken att en gång för alla utestänga barn till arbetare och bönder från högre utbildning. Införandet av systemet med regeringsobligationer ökar och stabiliserar byråkratin privilegier men antyder inte alls någon tendens till ”delning” av profiter som uppstått ur realkapital motsvarande det fiktiva kapital dessa obligationer utgör.

Tendensen till primitiv ackumulation har utvecklats kraftigt bland bönderna och har åter öppet trängt in i städerna genom kooperativ industri och handel. *Privatanställning* av löntagare ökar både i städer och på landsbygden, men begränsar sig till att tillfredsställa privata konsum-

tionsbehov bland privilegierade grupper och hantverksproduktion för marknaden. Införandet av systemet med tvångsarbete i omfattande skala verkar vara det enda sätt med vilket staten kan få arbetarna att använda hela sin kraft i den statliga sektorn av ekonomin. Det sker inte längre någon ekonomisk utveckling, levnadsförhållandena försämras för den breda massan av arbetare – det enda man lyckas upprätthålla är byråkratins privilegier. Det är inte bara så att det kollektiva ägandet saknar socialistisk karaktär – det blir dessutom allt mindre adekvat för att i sig själv, dvs utan att byråkratin störtas, kunna trygga fortsatta ekonomiska framsteg. Produktivkrafternas nedgång till följd av kriget förstärker bara de tendenser som finns inneboende i den byråkratiska förvaltningen och blir mer och mer en absolut broms för ekonomiska framsteg.

Den sociala revolutionen lever fortfarande i det som återstår av Oktobers landvinningar och i avantgardistiska skikt inom arbetarklassen. Men byråkratin har delvis lyckats utrota minnena av den verkliga revolutionen genom att fysiskt likvidera nästan hela generationen från Oktober och inbördeskriget. Det nya proletariatet, som utvecklats från bondemiljö under den grymma stalinistiska diktaturen, måste instinktivt bli medvetet om sina omedelbara intressen genom sitt hat mot de byråkratiska usurpatorerna. Ett nytt revolutionärt urval, buret av ett nytt massuppsving som bara kan uppstå till följd av en mäktig revolutionär våg utanför Ryssland, är nödvändigt för att återge proletariatet en klar insikt om sin historiska uppgift.

Om vi fortsätter att använda termen ”degenererad arbetarstat” om denna samhälleliga organism är vi också medvetna om nödvändigheten att ständigt uppdatera den fullständiga och exakta betydelsen av denna definition. Egentligen är det omöjligt att göra någon exakt definition av dagens Ryssland utan en mer ingående beskrivning. Den relativa fördelen med denna formulering jämfört med alla andra förslag som hittills lagts fram är följande: den tar hänsyn till Sovjetunionens historiska bakgrund samtidigt som den betonar dess icke socialistiska karaktär och instabila samhällsförhållanden, som ännu inte har antagit sin slutgiltiga historiska form och sannolikt inte kommer att göra det under de närmaste åren.

Den stalinistiska regimens politik

9. Från en okontrollerad kast, främmande för socialismen, har byråkratin blivit en okontrollerbar kast, socialismens dödsfiende både i Ryssland och på global nivå. Den besitter alla de reaktionära dragen hos de gamla härskande klasserna – parasitism, slöseri med det samhälleliga överskottet, grymhet mot de förtryckta, exploatering av de aktivt produktiva. Men den besitter inte några av deras progressiva sidor kopplade till den nödvändiga historiska uppgiften att införa och försvara ett ekonomiskt system som är överlägset vad gäller arbetsdelning och ägande av produktionsmedlen.

Om regimen verkar ”mer stabil” än den dekadenta kapitalistiska regimen beror detta enbart på att den har kunnat utnyttja produktionsförhållanden som är oändligt överlägsna kapitalismens. I själva verket har byråkratin de senaste 20 åren haft en långt mindre stabil ställning i det ryska samhället än den mest dekadenta bourgeoisien i andra samhällen. Den har ingenting som juridiskt och ekonomiskt säkerställer privilegierna. Den lever i ständig fruktan inte bara för att tappa sina privilegier utan också för att mista sin personliga frihet och sitt liv, terrorn tynger dessa privilegierade skikt lika mycket massorna. Varje byråkrats framgångar hänger inte på hans härkomst, förmögenhet, personliga duglighet eller framgångarna i arbetet, utan på hierarkins godtycke. Byråkratin har inte bara varit ur stånd att utarbeta en specifik ideologi, den saknar inte bara de instinkter som kännetecknar varje samhällsklass, utan har under loppet av de oupphörliga förändringar som den genomgått, och till följd av den förfärliga blodsutgjutelse som en rad utrensningar lett till, dessutom demoraliserats redan innan den har uppnått någon förståelse av sin egen roll.

Den stalinistiska diktaturen framstår som en bonapartistisk politisk regim, vars funktion består i att försvara byråkratins privilegier inom ramen för de givna produktionsförhållandena. Tendensen till privat tillägnande av produktionen och de kollektiva produktionsmedlen, som gång på gång ger sig till känna bland de mest gynnade skikten inom byråkratin, har systematiskt bekämpats och inskränkts av diktaturen. Under tyngden av diktaturen, under ständig fruktan för utländsk intervention som skulle beröva den dess privilegier, med en struktur som ständigt skakas om, demoraliserad och uppsplittrad av terrorn, har byråkratin inte varit i stånd att upprätta medvetna politiska strömningar, att orientera sig själv mot återinförande av privat ägande av produktionsmedlen till sin egen fördel. De kraftigaste centrifugala tendenserna har framför allt kommit till uttryck bland skikt på lägre och mellannivå inom byråkratin, nära knutna till tendenserna till primitiv ackumulation bland bönder och hantverkare.

Hotet att riva ner återstoden av Oktobers landvinningar kommer i första hand inte från någon vilja bland de högsta byråkraterna att förvandla sig till en ”statskapitalistisk klass”, utan från de *upplösningstendenser* som den byråkratiska förvaltningen leder till. De riskerar att avlägsna fler och fler delar av befolkningen och deras verksamhet från den statliga kontroll och dominans som byråkratin förgäves strävar efter att göra allsmäktig.

Under de givna historiska förutsättningarna i denna period av hårda sociala och internationella motsättningar avspeglar diktaturens relativa stabilitet därför:

- a) Arbetarklassens desorientering och vanmakt på grund av revolutionens nederlag internationellt och stalinismens seger.
- b) Böndernas oförmåga att göra effektivt politiskt motstånd.
- c) Oförmågan hos de strömningar inom byråkratin som vill återupprätta kapitalismen att gentemot Stalin skapa ett organiserat uttryck för sina intressen som kast.

10. Den stalinistiska regimens *ekonomiska* politik har under det senaste decenniet helt handlat om att bemästra den kris som uppstått på grund av tendensen till minskande ackumulations-takt och växande svårigheter att upprätthålla eller öka den genomsnittliga produktionen. Detta har lett till en lång rad tvångsåtgärder som har inneburit att arbetaren knutits till sin arbetsplats på samma sätt som trälen till jorden. Minsta brott mot ”disciplinen” måste bestraffas strängt, arbetsdagens längd måste utvidgas till den yttersta fysiska gränsen, minimilönen måste pressas under vad som går att leva på för att stimulera en ökning av den enskilda produktionen. Kriget, med dess upplösning av ekonomin, lossandet av banden mellan alla industri-sektorer, den ökade inflationen, framväxten av fria marknader, uppträdet av miljonärer bland kolchosbönderna, har i stor utsträckning försvagat byråkratins kontroll över det ekonomiska livet och placerat fler och fler sektorer utom räckhåll för den. Kampen för ökad produktion inom ramen för den byråkratiska ledningen börjar underminera det kollektiva ägandet. Inom småhantverk och lätt industri förs den kampen för närvarande genom att stärka tendenserna till privat tillägnande inom kooperativen. Inom jordbruket har införandet av ackord lett till att kolchoserna i praktiken har uppdelats i jordstycken där samma familjer fortsätter att arbeta, vilket förstärker tendensen att återställa banden mellan jordbrukaren och den mark som han arbetar på. Kulmen på alla dessa empiriska försök är den politik av plundring som den stalinistiska regimen har ägnat sig åt i den sovjetiska ”buffertzonen”, vilket tydligt visar byråkratins oförmåga att vidareutveckla produktivkrafterna på grundval av den ryska ekonomins inneboende mekanismer, och urholkar samtidigt det som återstår av Oktobers landvinningar, med försök att få den kollektiverade ryska ekonomin och den kapitalistiska ekonomin i dessa länder att samexistera och samverka. Den byråkratiska regimen är idag Rysslands fiende N° 1 till allt som återstår av Oktobers landvinningar och riskerar att de närmaste åren leda till en total upplösning av den kollektiverade ekonomin.

En revolution behövs inte bara för att ta nya steg framåt mot socialismen, utan också för att bevara de produktionsförhållanden som utgör arvet från Oktober.

11. Byråkratins *utrikespolitik* har genomgått en väsentlig och avgörande förändring efter andra världskriget. Före kriget handlade den om möjligheten att *neutralisera* trycket från Sovjetunionens kapitalistiska omgivning genom att spela ut olika imperialistiska block mot varandra och, i mindre utsträckning, ”manipulera” nationella stalinistiska partier. Teorin om ”socialism i ett land” var vad som återspeglades i den politiken, och den grundade sig på uppfattningen om en mer eller mindre gradvis utveckling av produktivkrafterna i Ryssland, oberoende av vad som hände i den kapitalistiska delen av världen.

Att Tyskland, Japan, Italien och Frankrike är borta som första rangens imperialistmakter och den brittiska imperialismen har försvagats enormt, har gjort att sovjetbyråkratin hamnat öga mot öga med den amerikanska imperialismen. Den sistnämnda har mer eller mindre lyckats upprätta en ”kapitalistisk enhetsfront” mot Sovjetunionen. Denna enhetsfront baseras inte på ”fruktan” för Stalins ”revolutionära” karaktär, utan på nödvändigheten av att återerövra en sjättedel av världsmarknaden för kapitalistisk exploatering.

Byråkratin försökte först möta denna nya situation med en politik av *kompromisser* med imperialismen genom att stå till tjänst med att slå ner revolutionära rörelser och massornas strävanden i de flesta länderna i Europa och världen. I gengäld fick man ”fria händer” att expandera i Östeuropa (överenskommelserna i Teheran, Jalta och Potsdam). Den har bemödat sig om att konsolidera sin intressesfär genom att upprätta vänligt sinnade regeringar och skaffa sig ett allt starkare grepp över de ekonomiska tillgångarna i dessa länder. Den amerikanska imperialismens hårdnade attityd, där man dragit fördel av gynnsamma styrkeförhållanden, har snabbt lett till ett slut för den sovjetiska expansionismen samtidigt som försöken att ”neutralisera” bourgeoisien i vissa länder (Frankrike) utanför buffertzonen gjort bankrutt. Detta har tvingat byråkratin att alltmer förlita sig på upprustning och militära förberedelser samt på de ständiga ekonomiska och politiska kriserna – som de stalinistiska partierna försöker elda på så gott det går – för att under en kortare tid kunna förlama imperialismen och möjliggöra en kompromiss.

Det kan redan konstateras att en militär intervention är oundviklig om inte världsproletariatet lyckas uppnå avgörande segrar och därigenom verkligen förlama imperialismen. Stalinismen är det främsta hindret för världsproletariatets väg mot revolutionär mobilisering. Också i detta avseende står kampen mot stalinismen i förgrunden för försvaret av vad som återstår av Oktobers landvinningar.

För den nya ryska revolutionen!

12. ”Försvara det som återstår av Oktobers landvinningar” är den strategiska linjen för det revolutionära partiet och inte bara ett ”slagord”. Den strategiska linjen har en historisk motivering, den måste också, i varje konkret läge, betraktas utifrån den taktiska form i vilken den ska tillämpas inom ramen för Fjärde internationalens *allmänna strategi* för världsrevolution.

Den historiska motiveringen till denna strategi härrör från våra grundläggande bedömningar:

- a) De ryska produktionsförhållandenas historiska överlägsenhet gentemot kapitalismens.
- b) Den objektiva försvagningen av världsimperialismen till följd av att den utestängts från den ryska marknaden.
- c) Om imperialismen krossar Sovjetunionen skulle det innebära ett enormt historiskt steg bakåt. För de breda arbetarmassorna skulle det inte innebära ett nederlag för stalinismen utan för själva kommunismen.

- d) Det nödvändiga i att slå vakt om vad som återstår av landvinningarna av oktober som villkor – inte tillräckligt, men nödvändigt – för en socialistisk utveckling av ekonomin.
- e) Genom att försvara återstoden av landvinningarna av Oktober försvarar vi inte på något vis Sovjetunionen som helhet. Tvärtom anser vi att den stalinistiska byråkratins politik och själva existens utgör ett ständigt hot mot allt som vi anser vara värt att försvara. Kampen mot stalinismen, och alla dess groteska uttryck, inklusive utrikes- och försvarspolitik, var redan före kriget ett av de avgörande inslagen i vårt försvar av vad som återstår av landvinningarna av Oktober. Utanför Sovjetunionens gränser kom denna strategi främst till uttryck i kampen för världsrevolution, enda sättet att på sikt hindra ett sammanbrott för de produktionsförhållanden som den ryska revolutionen har gett upphov till.
- f) Det tysk-ryska kriget bröt ut – och det var ingen tillfällighet att så skedde när den europeiska arbetarrörelsen befann sig i sin djupaste nedgång och vanmakt. I det läget blev ett *militärt* försvar av Sovjetunionen, trots Stalins reaktionära krigspolitik, enda sättet att förhindra ett omedelbart återupprättande av kapitalism i Sovjetunionen och att landet skulle förvandlas till en koloni förtrampad av imperialismen. Varje annan politik skulle i praktiken ha inneburit att proletariats historiska uppdrag att störta Stalin hade överlämnats till Hitler.
- g) Den cynism med vilken den tyska imperialismen utrotade breda skikt av den arbetande befolkningen och tog över fabriker, gruvor och den bästa kollektiviserade jorden ledde till ett motstånd utan motstycke från den ryska arbetarklassen. Detta motstånd blev den avgörande vändpunkten för att underblåsa ett omfattande uppflammande av revolutionär klasskamp i Europa. I den bemärkelsen visade sig försvaret av återstoden av Oktober vara en integrerad och oundgänglig del av världsproletariats revolutionära strategi.
- h) I och med inledningen av det revolutionära uppsvinget i Europa avtog snabbt betydelsen av *militära* handlingar till försvar av Oktobers landvinningar. Den ryska byråkratins reaktionära och bankrutta politik, när landet befriats, och dess öppet kontrarevolutionära roll i ”buffertzonen” blev nu det främsta hotet mot kvarlevorna av Oktober. Från detta ögonblick blev kampen mot stalinismen den främsta uppgiften inom ramen för strategin att försvara Sovjetunionen. Den kampen är än mer nödvändig med tanke på att detta försvar är underordnat kampen för världsrevolution, där stalinismen utgör det främsta hindret.

Ett tredje världskrig, i form av en attack av världsimperialismen – under amerikanskt ledarskap – mot Sovjetunionen är oundvikligt om inte en framgångsrik socialistisk revolution blir verklighet dessförinnan. Om striden mellan Sovjetunionen och världsimperialismen begränsas till militära medel är Sovjetunionens nederlag och krossande oundvikligt.

I händelse av ett nytt krig är därför Sovjetunionens öde mer än någonsin direkt kopplat till den socialistiska revolutionens öde.

I rådande läge är stalinismen en dödsfiende till den socialistiska revolutionen, inte bara på grund av de stalinistiska partiernas kontrarevolutionära politik, utan också på grund av det militära våld Kreml skulle använda för att utplåna alla revolutionära uttryck i Östeuropa, för att i nästa skede upprepa detta i än större skala i Europa och Asien. Detta fordrar omsorgsfulla förberedelser och insatser för att skydda kommande revolutionära resningar från ett stalinistiskt kontrarevolutionärt våld.

Av allt detta följer att också i händelse av krig kommer vi att med kraft fortsätta kampen för en politisk revolution i Sovjetunionen med allt vad det innebär. Att störta den stalinistiska regimen. Kamp för oberoende för Sovjet-Ukraina, de sovjet-baltiska staterna, osv. Detta

innebär inte på minsta vis att vi tänker ändra vår *strategi* av ovillkorligt försvar av vad som återstår av Oktobers landvinningar. Men för det ryska proletariet innebär det att kampen för att skydda dessa landvinningar mot ett imperialistiskt angrepp än mer akut kräver att sovjetbyråkratin och dess reaktionära politik avskaffas. För världsproletariatet innebär det också att uppgiften att försvara Oktobers landvinningar så att säga helt kommer att likställas med uppgiften att intensifiera den revolutionära klasskampen i alla länder, och att frågan om användning av militära medel bakom imperialisternas linjer för att hjälpa de ryska arméerna fullständigt kommer att hamna i skymundan.

Denna revolutionära klasskamp måste fortsätta konsekvent och oavbrutet i fall något land skulle komma att ockuperas av den ryska armén, även om de revolutionära styrkorna skulle hamna i strid med den ryska armén, och också trots de militära konsekvenser detta skulle kunna föra med sig för den ryska armén i dess operationer mot imperialismens militära styrkor. Under alla omständigheter är användningen av militära medel underordnad behoven hos proletarietets revolutionära klasskamp oavsett vilket land det kan handla om. Vårt försvar av Sovjetunionen är därmed i alla sammanhang identiskt med en fortsättning av den revolutionära klasskampen.

13. Denna inställning har varit gällande sedan 1944, men verkställdes inte lika kraftfullt och med samma taktiska flexibilitet av hela Internationalen. Allvarlig självkritik är nödvändig på denna punkt. Framför allt är det viktigt att betona följande:

a) Det vore största tänkbara misstag att tillämpa strategin med ”försvar av Sovjetunionen mot imperialismen” på byråkratins olika taktiska diplomatiska och militära manövrer, på dess tillfälliga reträtter, på de eftergifter den tvingas göra till imperialismen inom ramen för internationell maktpolitik. Inför sådana frågor innebär ett ”försvar av återstoden av Oktobers landvinningar” att den stalinistiska politikens reaktionära karaktär ska fördömas. Den stalinistiska politiken lägger en solid grund för att småborgerliga krafter, bönder, osv ska hamna i imperialismens läger och den misskrediterar på ett avgörande sätt själva begreppet kommunism i proletarietets ögon. Detta innebär under alla omständigheter att man inte får tåga om ett enda av byråkratins brott, inte hitta någon ursäkt för ett enda av de groteska utslagen av dess politik, som utgör den viktigaste bromsen för en revolutionär utveckling av arbetarkampen.

b) Allt tal om ”revolutionens sistas bastion”, ”socialistisk ekonomi”, ”fabriker som tillhör arbetarna”, ”arbetar- och bondemakt” utgör grova förvrängningar av de marxistiska definitionerna och tenderar att skapa illusioner om den stalinistiska diktaturen och därmed misskreditera Fjärde internationalen, och måste bannlysas från vår vokabulär. Än mer skadliga är uttryck som ”röd fascism”, ”rysk imperialism”, osv som skapats av småborgerliga journalister, som sprider mängder av oklarheter och inte på något sätt hjälper avancerade arbetare till en bättre förståelse av den sovjetiska verkligheten. Särskilt klandervärda är uttryck som jämställer byråkratin med imperialismen, tillskriver den ”en strävan efter världsdominans” vilket är hämtat direkt ur vokabulären bland Trumandoktrinens propagandister. Även när våra förklaringar blir komplicerade och kräver stora ansträngningar innan de kan framföras till arbetarna måste vi använda oss av ett exakt språkbruk och inte falla till föga för ”enklare” formuleringar, som är vetenskapligt felaktiga och underlättar stalinisternas och imperialisternas propaganda.

14. Förutsättningen för byråkratins makt var proletarietets passivitet. De desillusionerade massorna ”tolererade” byråkratin därför att de inte såg någon annan utväg. Kriget har också stärkt den hållningen bland massorna, som betraktar Stalin som ”det mindre onda”. En radikal attitydförändring kan bara komma som ett resultat av avgörande segrar för världsrevolutionen, något som ännu inte blivit fallet. Efter krigsslutet har djupt skilda tendenser kommit i dagen.

Massornas missnöje med sin ytterst låga levnadsstandard har satt byråkratin under hårt tryck. Kontakter med den mer ”välmående” tillvaron i kapitalistiska länder har rejält rubbat uppslutningen bakom regimen hos hundratusentals soldater.

Det växer fram nya generationer arbetare som inte lika mycket känner tyngden av det förgångnas brustna illusioner. Viktiga skikt på mellannivå inom byråkratin vill till varje pris slippa undan mardrömmen med terror och polismissstankar. För dessa skikt är USA-imperialismen betydligt mer lockande än tidigare den tyska imperialismen. Således har en tredje rysk emigration snabbt börjat ta form bestående av deporterade arbetare och bönder, som vägrar återvända till Ryssland, av soldater och officerare som deserterat och byråkrater och diplomater som valt landsflykt. Förekomsten av den sortens emigration visar att det skett en snabb nedgång i massornas förtroende för regimen. Att inför dessa sentida företeelser och den hårdnande polisdiktaturen på alla områden tala om ”stabilisering” av regimen vore att hänge sig åt de mest impressionistiska begrepp och överge alla klasskriterier, som visar att diktaturens tyngd är direkt proportionell mot de skärpta motsättningar som den måste undertrycka.

15. Med tanke på den repressiva apparatens historiskt unika makt är det ytterst osannolikt med en långsam utveckling av opposition inom arbetarklassen eller en politisk samordning av de småborgerliga tendenser som vill återupprätta kapitalismen, vilket vederläggs av all utveckling under de senaste decennierna. De krafter som kan leda till att det totalitära stalinistiska systemet exploderar är å ena sidan interna motsättningar inom själva apparaten – som plötsligt kan bryta fram på grund av en allvarlig ekonomisk kris, eller ett tänkbart tillbakadragande från buffertzonen – och å andra sidan att massornas hat bryter ut våldsamt under någon kris, kanske till följd av en abrupt förändring av det internationella läget. Historien kommer förmodligen att uppvisa en kombination av dessa båda processer. Det är emellertid mer än sannolikt att den fjärde ryska revolutionen inledningsvis inte kommer att ha någon tydligt bolsjevik-leninistisk karaktär, utan att den kommer att starta som en allmän resning bland arbetare och bönder mot den ondskefulla diktaturen till vilken diverse privilegierade skikt ansluter sig. Bolsjevik-leninisternas uppgift blir då att tillföra ett politiskt element till upproret så att störtandet av Stalin tjänar sovjetdemokratien och inte tendenser som vill återinföra kapitalismen.

Inför den nuvarande regimen oundvikliga fall innebär ett ”försvar av det som återstår av Oktobers landvinningar”, att tålmodigt bygga upp de kadrer, som i nästa skede blir i stånd att spela en avgörande roll i masskampen, som kan skaffa sig förtroende bland massorna och förhindra att störtandet av byråkratin öppnar dörrarna för en imperialistisk intervention och ett återupprättande av kapitalismen. Därför är vi, idag som igår, för villkorslöst stöd till all arbetarkamp, alla uttryck för arbetarnas motstånd mot den stalinistiska diktaturen, genom vilka de nya generationerna kan återupptäcka leninismens väg och förbereda den långvariga underjordiska kamp som baseras på missnöjet med regimen och som redan inletts.

16. De ryska bolsjevik-leninisternas uppgifter definierades på följande vis i *Övergångsprogrammet*:

Det nya revolutionära uppsvinget i Sovjetunionen kommer utan tvivel att börja under parollen: KAMP MOT DE SOCIALA SKILLNADERNA OCH DET POLITISKA FÖRTRYCKET. Ned med byråkratins privilegier! Ned med stachanovismen! Ned med sovjetaristokratien, dess grader och utmärkelser! Utjämning av lönerna för alla former av arbete!

Kampen för fackföreningarnas och fabrikskommittéernas frihet samt för mötes- och pressfriheten kommer att utvecklas till en kamp för SOVJETDEMOKRATIN, dess återfödelse och uppblomstring.

Byråkratin har ersatt sovjeterna, i deras egenskap av klassorgan, med fiktiva allmänna val i Hitlers och Goebbels stil. Sovjeterna bör inte bara få tillbaka sin fria demokratiska form utan även sitt klassinnehåll. På samma sätt som tidigare bourgeoisien och kulakerna vägrades tillträde till sovjeterna bör nu BYRÅKRATIN OCH DEN NYA ARISTOKRATIN FÖRJAGAS FRÅN SOVJETERNA. I sovjeterna finns endast plats för arbetarnas, kolchosmedlemmarnas, böndernas och de röda soldaternas representanter.

Sovjeternas demokratisering är otänkbar utan SOVJETPARTIERNAS LEGALISERING. Arbetarnas och bönderna kommer själva genom fri röstning att visa vilka partier som är sovjetpartier.

REVISION AV DEN EKONOMISKA PLANERINGEN från toppen till basen med hänsyn till producenternas och konsumenternas intressen! Fabrikskommittéerna bör återta kontrollen över produktionen. Den demokratiskt organiserade konsumentkooperationen bör kontrollera produkternas kvalitet och pris.

REORGANISATION AV KOLCHOSERNA i överensstämmelse med kolchosmedlemmarnas vilja och i enlighet med deras intresse!

Byråkratins konservativa internationella politik bör ersättas av den proletära internationalismens politik. Kremls hela diplomatiska korrespondens bör publiceras. NED MED DEN HEMLIGA DIPLOMATIN!

Alla de politiska processer som iscensattes av thermidorbyråkratin bör reviderats i full offentlighet och under full insyn. De som framställt förfalskade bevis bör få sitt rättmätiga straff.

Det är omöjligt att förverkliga detta program utan att störta byråkratin, som håller sig kvar vid makten med våld och förfalskningar. Endast de förtryckta massornas segerrika revolutionära resning kan återskapa sovjetregimen och säkra dess väg framåt mot socialismen. Endast IV Internationals parti är i stånd att leda de sovjetiska massorna till resning.

Ned med Kain Stalins bonapartistiska klick!

Leve sovjetdemokratin!

Leve den internationella socialistiska revolutionen!

Detta program för kampen i Sovjetunionen är fortfarande giltigt i dagens Ryssland. På basis av detta kommer bolsjevik-leninisterna att utarbeta paroller som svarar mot den konkreta utvecklingen av situationen.

De kommer framför allt att kräva ett omedelbart tillbakadragande av ryska ockupationstrupper och tillämpning av rätten till självbestämmande, inklusive rätten till fullständigt avskiljande för de nationella minoriteter som bor i Sovjetunionen, och kämpa för socialistiska republiker i Ukraina, Vitryssland, Estland, Litauen, osv.

Stalinismen utanför Ryssland

”Buffertländernas” karaktär

17. Byråkratins motsägelsefulla karaktär visar sig tydligast i de länder som införlivats i dess strategiska ”buffertzonen”. I dessa länder blir det särskilt uppenbart i vilken utsträckning de reaktionära dragen i Stalins regim hamnar på permanent kollisionskurs med behoven hos planekonomin och ett effektivt försvar av landvinningarna från Oktober.

För att kunna ta ett nytt språng framåt efter den förfärliga förstörelsen under kriget, har den sovjetiska ekonomin mer akut än någonsin behov av fredlig integrering i en planerad socialistisk europeisk ekonomi. Att Sovjetunionen är inringat av ett imperialistiskt block kräver mer än någonsin en revolutionär mobilisering av massorna i Europa och runt om i världen för att störta den internationella imperialismen. Byråkratins särintressen har fått den

att agera mot Sovjetunionens grundläggande intressen. I stället för att låta ekonomierna i Central- och Östeuropa tillväxa i stor skala inledde byråkratin med att ruinera dessa länder med olika former av utpressning. Sedan påtvingade man dem en form av exploatering där all seriös utveckling av produktivkrafterna dömdes till förkvävning (preferenstariffer, ensidigt handelsutbyte, krigsskadestånd, eliminering av traditionella marknader, ovilja att leverera industriutrustning, osv). I huvuddelen av dessa länder, där ett revolutionärt uppsving uppstått i en eller annan form, började Kreml – istället för att uppmuntra en bred revolutionär mobilisering av massorna, som utan större ansträngning kunde ha sopat bort smulorna av bourgeoisie – liera sig med värsta sortens reaktionärer och krossa detta revolutionära uppsving med hjälp av sina partier i förbund med sin armé och sin diplomati.

Precis som i Ryssland vilar emellertid den sovjetiska byråkratin på ägande av produktionsmedlen, trots att dess egna privilegier och reaktionära politik undergräver dessa egendomsförhållanden mer och mer. Dess agerande i "buffertzonen" bär också spår av dess samhällsliga karaktär trots den reaktionära karaktären hos den politik som den för där.

Efter att inledningsvis ha strävat efter att behålla greppet över dessa länder och gradvis ta kontroll över statsapparaten genom samarbete med resterna av de nationella borgarklasserna, har byråkratin mer och mer hamnat på kollisionskurs med de privatägda delarna av ekonomin, med de borgerliga och småborgerliga partierna i regeringskoalitioner – som utgjorde hinder för byråkratin egna ekonomiska och politiska planer. Kampen mot dessa hinder har antagit formen av att de borgerliga och småborgerliga partierna alltmer eliminerats ur politiken plus allt starkare inskränkningar för den privatägda industrin – med det speciella särdraget att statens struktur och egendomsförhållandenas borgerliga karaktär lämnats intakta. Stalinisternas motsägelsefulla agerande har fått sitt tydligaste uttryck i de motsättningar som finns inneboende i sovjetbyråkratin. Samtidigt som den är oförmögen att leda Sovjetunionen framåt mot socialismen, klarar den heller inte av att inrätta sig själv som kapitalistklass i begreppets historiska betydelse. Hybridformerna för dess makt och plundring i "buffertzonen" är bara parallella med, under andra objektiva omständigheter, de hybridformer som dess makt och plundring antar i Sovjetunionen.

18. Bourgeoisien i dessa länder sökte efter och accepterade ivrigt en kompromiss med sovjetbyråkratin inom ramen för den internationella styrkebalansen. Detta var något "mindre ont" jämfört med att störtas i en revolution. I Finland, Rumänien och Ungern lyckades man få till stånd att makten överfördes från en borgerlig gruppering till en annan, som gick lättare att godta för byråkratin. Bourgeoisien fick betala följande pris för att behålla sina grundläggande sociala privilegier:

- a) Vapenstilleståndsbestämmelser och fredsfördrag som tillät byråkratin att beslagta tysk egendom i dessa länder och genomdriva kostsamma, långsiktiga betalningar av skadestånd.
- b) Bildande av blandade företag för exploatering av råvarutillgångar av vital betydelse osv.
- c) En utrensning av alla element som är fientligt inställda till Sovjetunionen ur statsapparaten, liksom överlämning av en rad nyckelpositioner inom armé, polisväsende, förvaltning, osv till inhemska stalinistiska representanter för Moskva-byråkratin.

19. Bourgeoisien i Polen, Tjeckoslovakien, Bulgarien och Jugoslavien, eller snarare det som återstod av denna vid tiden för den sovjetiska ockupationen, tvingades ge vika under det kombinerade trycket av de revolutionära stämningarna och den sovjetiska ockupationen och accepterade utan vidare en rad ekonomiska reformer. Delvis motsvarade de den kapitalistiska ekonomins behov (behovet av att få bukt med bristen på kapital, behovet av att ersätta de tyska ägarna, osv). Delvis berodde de på påtryckningar från den sovjetiska byråkratin. Detta kunde ta sig formen av en kompromiss (Tjeckoslovakien) eller direkt tvång (Jugoslavien), allt

beroende på den styrkeposition som bourgeoisien för ögonblicket hade kvar. Stalinisterna kunde sedan, beroende på samma faktor samt på massrörelsens självständighet, mer eller mindre snabbt överta alla nyckelpositioner inom den borgerliga statsapparaten.

20. Under hela detta första stadium var den stalinistiska politiken i huvudsak *kontra-revolutionär* till sin karaktär. Detta visade sig på i huvudsak tre sätt:

- a) Genom den politik av nationalism och ”nationell enhet” som de stalinistiska partierna stod för, där man strävade efter att hindra, bromsa eller stoppa alla självständiga massaktioner. Man slöt allianser med de mest reaktionära krafterna (hovet i Rumänien, storbourgeoisien i Finland, det halvfascistiska Zvemo i Bulgarien, Grabskis nationaldemokrater i Polen). Man bröt ner alla kärnor till dubbelmakt som arbetarna hade byggt upp. Man försökte alltmer undertrycka alla uttryck för motstånd bland arbetarna, organisatorisk självständighet, osv.
- b) Genom den terror och militärdiktatur som den ryska armén använde sig av för att krossa revolutionära initiativ, framför allt i Tyskland, Österrike och Ungern.
- c) Genom den plundring som utgjorde sovjetbyråkratins ekonomiska politik i dessa länder (krigsskadestånd, blandade företag, handelsavtal, osv) och genom det nationella och polisiära förtryck som man upprättade i olika grad i dessa länder.

Hela detta stadium kan betecknas som ett försök att utnyttja naturtillgångarna i ”buffertzonen” och säkra sin strategiska kontroll samtidigt som man behåller kapitalistiska produktionsförhållanden och en borgerlig statsstruktur av traditionellt snitt.

21. Motståndet mot sovjetbyråkratins politik från bourgeoisien och de mer välbärgade skikten inom småbourgeoisien hårdnade direkt proportionellt mot massrörelsens tillbakagång (som var en följd av den demoralisering av proletariatet som stalinisternas reaktionära politik och den ryska ockupationen ledde till) och direkt proportionellt mot de ökade motsättningarna mellan Sovjet och USA. Bourgeoisien i ”buffertzonen” är mycket väl medveten om att den aldrig kommer att bli kvitt den ryska övermakten utan direkt stöd från den amerikanska imperialismen.

Sovjetbyråkratien kan för sin del under inga omständigheter knyta denna bourgeoisie till sig ekonomiskt – på samma sätt som den imperialistiska bourgeoisien har kunnat knyta den koloniala bourgeoisien till sig. Den kan inte förse länderna i ”buffertzonen” med det kapital och den industriella utrustning som dessa länder behöver för att genomföra den ekonomiska återuppbyggnaden. I den utsträckning dessa återuppbyggnadsbehov ger sig till känna i mer akut form kommer bourgeoisien att betrakta de ryska pålagorna som mer och mer avskyvärda. Dess motstånd mot pålagorna kommer också att växa på det politiska området. De ökande svårigheterna för den ”nationaliserade” industrin, inflation och finansiell oreda, den snabba koncentrationen av jordbruksproduktionen i händerna på välbärgade bönder (som dragit fördel av jordreformen), utbredningen av spekulation, handelsbourgeoisins ackumulation av utländsk valuta, hungersnöden, osv späder bara på de problem som sovjetbyråkratien och dess inhemska stalinistiska agenter möter. De har inget sätt att, inom ramen för kapitalistiska produktionsförhållanden, uppnå de mål de strävar efter (betalning av skadestånd till fasta priser, ökad handel, ökad produktion i de blandade företagen, osv).

22. På grund av dessa svårigheter har byråkratien tvingats vidta alltmer kraftfulla åtgärder mot ekonomiska och politiska centra för borgerligt motstånd. Det kan handla om polisinsatser eller rent yttre påtryckningar i de fall där bourgeoisien varit för svag för att kunna stå för organiserat motstånd. Där detta inte gått har den stalinistiska byråkratien varit tvungen att komplettera sina politiska aktioner med viss massmobilisering (Tjeckoslovakien), samtidigt som man har gjort allt för att hålla massorna under sträng kontroll och omedelbart agerat mot alla ”överdrifter” från massornas sida.

Denna politik har fått följande resultat:

- a) Alla centra för borgerligt och småborgerligt motstånd har steg för steg eliminerats ur politiken.
- b) Ekonomin i dessa länder har gradvis påtvingats den stalinistiska byråkratins kontroll, där olika metoder har använts i olika sektorer – upprättande av ”sovjetägda” eller blandägda företag, åtskilda från de nationella ekonomierna, och försök att direkt införliva dem med den sovjetiska planeringen, eller kontroll över nationaliserade sektorer av de ”nationella” stalinisterna; indirekt kontroll av den privata sektorn genom tilldelning av råvaror, prisregleringar, utformning av bankkrediter, osv.

23. Genom sin samhällsliga karaktär är sovjetbyråkratins ur stånd att integrera ”buffertzonen” länder med den sovjetiska ekonomin eftersom man inte klarat av att fullständigt krossa kapitalismen i dessa länder. Den sortens krossande skedde i de baltiska staterna, östra Polen, Bessarabien och Karelen, beroende på de rådande styrkeförhållandena i dessa länder. Detta hade att göra med styrkeförhållandena inom arbetarrörelsen och det mått av kontroll som stalinisterna utövade över massrörelsen. Vidare var bourgeoisien där ytterst försvagad och hade hamnat mellan trycket från världsimperialismen å ena sidan, och byråkratins å den andra.

På ett så stort område som halva Europa var ett strukturellt införlivande av ”buffertländerna” otänkbart, både på grund av de internationella styrkeförhållandena och på grund av relationerna mellan sovjetbyråkratins och arbetarklassen i dessa länder. I den utsträckning som byråkratins såg sig tvingad att alltmer begränsa industrins privatägda sektorer, har den agerat enbart empiriskt utifrån de förhållanden som rådde vid en given tidpunkt i vart och ett av dessa länder. Man agerade utan att ändra produktionsförhållandena i dessa länder. Ideologiskt finner denna process sitt uttryck i teorin om ”nya demokratier” och i summan av de positioner de stalinistiska partierna intagit i ”buffertzonen”, som samtliga bekräftar kapitalismens fortsatta existens där. Det kan inte uteslutas att vissa styrkeförhållanden kan tvinga fram ett reellt strukturellt införlivande av det ena eller andra landet i ”buffertzonen”. Men det är nödvändigt att tydligt ange att denna politik med stegvis inskränkning av de privatägda industrisektorerna hittills inte gått i denna riktning. Och de specifika former av exploatering som sovjetbyråkratins har infört utgör i sin helhet nya och mäktiga hinder för ett strukturellt införlivande.

Den kapitalistiska karaktären av ekonomin i ”buffertzonen” framgår av följande faktorer:

- a) Ingenstans har bourgeoisien som sådan krossats eller exproprierats (med undantag för vissa grupper som hamnat i kategorin kollaboratörer).
- b) I alla dessa länder har byråkratins infört speciella former av exploatering (blandade företag, sovjetägda aktieföretag, handelsavtal med preferensvillkor, osv). Alla dessa, med specialformer beroende på byråkratins sociala karaktär, agerar som olika former av kapitalistisk exploatering inom ramarna för ekonomin i dessa länder.
- c) Omfattande borgerliga skikt fortsätter att existera bland underleverantörer inom den lätta industrin och distributionssektorn och sysselsätter ungefär hälften av landets arbetskraft. Den privatägda sektorn fortsätter att delta i fördelningen av det mervärde som utvunnits ur arbetskraften inom den förstatligade sektorn via en mångfald olika handelsrelationer, bankkrediter, osv.
- d) Den nationaliserade sektorn själv bibehåller en kapitalistisk struktur (individuell profitberäkning, penningens roll, individuell förvaltning och bokföring, osv.)
- e) Anarkin i produktionen har ökat på grund av att den tyska egendom, som Sovjetunionen lagt beslag på, har placerats utom räckhåll även för de ”inhemska” stalinistiska agenterna

och verkar oberoende av alla andra sektorer i ekonomin. Detta, parat med att man bibehållit ”buffertländernas” trånga och föråldrade nationella gränser, omöjliggör planering, även bortsett från frågan om egendomsförhållandenas klasskaraktär.

- f) Ingenstans har utlandsskulden annullerats. Det utländska kapitalet har inte exproprierats, överenskommelser om kompensation har ingåtts överallt där utlandsägd egendom har nationaliserats.
- g) Jorden har inte nationaliserats. Jordbruket, som dominerar ekonomin i de flesta av de aktuella länderna, har kvar sin kapitalistiska struktur.

Det speciella med länderna i ”buffertzonen” består i att sovjetbyråkratin tills vidare har lyckats inrikta den kapitalistiska ekonomin där så att den i första hand tjänar dess egna intressen. Denna situation kan bara vara *övergående*. Den måste endera leda till att byråkratin lämnar sin ställning, under trycket från imperialismen, eller till ett verkligt krossande av kapitalismen, som bara är möjligt genom en revolutionär mobilisering av massorna och avskaffandet av de speciella former av utsugning som byråkratin infört i dessa länder.

24. I ”buffertländerna” förblir staten borgerlig.

- a) På grund av att statsstrukturen förblir borgerlig, ingenstans har det gamla byråkratiska statsmaskineriet krossats. Stalinisterna har bara övertagit den plats de bestämmande skikten har haft i den borgerliga statsapparaten.
- b) På grund av att statens funktionssätt förblir borgerligt. Medan arbetarstaten försvarar det kollektiva ägandet av produktionsmedlen, som skapats efter en segerrik socialistisk revolution, försvarar staten i ”buffertländerna” egendomsformer som, trots varierande former och hybridformer, i grunden fortfarande är borgerliga till sin karaktär.

Sovjetbyråkratin har varit och är fortfarande tvungen att behålla statens borgerliga funktion och struktur, inte bara för att den är omöjlig att krossa utan en revolutionär mobilisering av massorna, utan också för att kunna försvara den egna speciella exploateringen av arbetarna i dessa länder. Överallt där man tvingas tillgripa en begränsad mobilisering av massorna i potentiella dubbelmaktsorgan (t ex Aktionskommittéerna i Tjeckoslovakien) framhåller man i såväl handling som propaganda att dessa organ inte är avsedda att ersätta statsorganen, utan bara utgöra komplement till dem.

Samtidigt som staten i ”buffertländerna” upprätthåller en borgerlig funktion och struktur, så utgör den således *en extrem form av Bonapartism*. Den stalinistiska statsapparaten har skaffat sig ett stort mått av självständighet gentemot bourgeoisien och proletariatet, inte bara på grund av styrkeförhållandet mellan dessa båda klasser och deras ökande vanmakt, utan framför allt på grund av de nära banden till den sovjetiska statsapparaten och dess överväldigande tyngd i Östeuropa inom den rådande globala maktbalansen.

Den revolutionära strategin i länderna i ”buffertzonen”

Det politiska läget i ”buffertzonen” länder, för vilket Fjärde internationalen måste utarbeta en revolutionär strategi, kännetecknas av följande tre faktorer:

- a) Existensen, i olika grad, av en stalinistisk polisdictatur i dessa länder (förutom Finland).
- b) En oerhörd försvagning av kapitalismen i slutet av kriget, som överallt fått de konservativa elementen att luta sig mot mittenformationer (bondepartier).
- c) Demoralisering av proletariatet, en följd av stalinismens reaktionära politik, vilket har medfört att arbetarklassens massor dragit sig tillbaka från den politiska arenan. Detta har i grunden förändrat den samhälleliga maktbalansen, gett ny inspiration åt borgerliga skikt

som efter 1944 tappat förtroende för sin ”historiska uppgift” och åter fört småbourgeoisien i riktning mot organisationer på yttersta högerkanten.

Detta har lett till att den verkliga maktbalansen är helt snedviden i det parlamentariska spelet. Det viktigaste stödet för de nuvarande regeringskoalitionerna är sovjetbyråkratins makt och inflytande. Endast i Finland, Tjeckoslovakien och i viss utsträckning i Ungern har de samarbetsinriktade delarna av bourgeoisien kunnat bli kvar vid makten under mer gynnsamma omständigheter. I andra länder har dessa delar – vanligen företrädare av bondepartier – blivit krossade mellan den stalinistiska terrorns hammare och de konservativa krafternas städ, krafter som öppet kämpar för att återinföra förkrigstidens regimer.

26. Stämningen bland massorna domineras av två frågor, som i viss utsträckning står i motsättning mot varandra.

- a) Massan av arbetare och fattigbönder är starkt emot varje återgång till situationen före kriget. I allmänhet hälsade de reformerna 1945 varmt, och hyste stora illusioner om möjligheten att återuppbygga dessa länder på ”socialistisk grund” till följd av dessa reformer. Det är just massornas oro för att en seger för den anti-stalinistiska oppositionen skulle leda till en återgång till den tidigare situationen som till stor del paralyserar deras ansträngningar och stärker deras passivitet. Misären och fokuseringen på rent ekonomiska frågor verkar i samma riktning.
- b) Den växande fientligheten mot de pro-stalinistiska regeringarnas diktatoriska tendenser och mot sovjetbyråkratins reaktionära roll. Det mest aktiva motståndet har uttryckts av mer avancerade skikt bland arbetarna (i Polen, Finland, Tjeckoslovakien, Bulgarien) mot åtgärder som förbjuder uttryck för klasskampen i både den privatägda och den nationaliserade industrin. Avsaknaden av ett revolutionärt parti som stödjer dessa berättigade stämningar bland massorna inom ramen för en revolutionär politik hotar att leda till demoralisering och vanmakt bland breda grupper av arbetare och driver de mest oklara ”aktivistiska” elementen i riktning mot den nationella bourgeoisins konservativa läger.

27. Det revolutionära avantgardet måste utveckla en politik som svarar mot dessa två grundläggande stämningar bland massorna.

- a) De bolsjevik-leninistiska aktivisterna måste bestämt gå i spetsen för alla massaktioner för bättre levnadsstandard och till försvar av demokratiska rättigheter. De måste stå i främsta ledet vid strejker, demonstrationer, aktioner för att förbättra arbetarnas levnads- och arbetsvillkor, protester mot alla inskränkningar av organisationsfrihet, mötesfrihet, yttranderätt, pressfrihet, osv. De måste kräva att de ryska trupperna lämnar dessa länder och föra den kampen inom ramen för ett revolutionärt program för hela Europa, för att göra det möjligt att återuppbygga dessa länder genom fri samverkan mellan fria socialistiska republiker. De måste förbinda den kampen med ständiga försök att få de ryska soldaterna att fraternisera med arbetarna i de ockuperade länderna och förklara för dem att en fri utveckling av klasskampen i dessa länder är ett mycket bättre skydd mot den amerikanska imperialismen än en rysk militär ockupation, som bara väcker hat mot Sovjetunionen.
- b) De bolsjevik-leninistiska aktivisterna måste samtidigt vara de mest bestämda motståndarna till en återgång till tidigare förhållanden. De måste ständigt varna massorna för uttryck för och framväxten av reaktionära krafter och klart framhålla stalinisternas ansvar för den utvecklingen. Om reaktionärerna skulle försöka sig på statskupper, under ledning av imperialistiska agenter, för att återställa den gamla ordningen, måste de mobilisera proletariatet i kamp för att krossa de krafter som bara kommer att upprätta en blodig

fascistisk diktatur i landet (som i Grekland). Om så blir fallet skulle ett proletariat som segrat över den egna bourgeoisien, genom sin egen revolutionära mobilisering, med lätthet undanröja vad som återstår av den stalinistiska apparaten. Bara proletariatets passivitet och avsaknaden av ett revolutionärt parti kan stärka den stalinistiska diktaturen efter att de reaktionära borgerliga krafterna har beseegrats.

Denna inställning har inget gemensamt med den s k ”tredje fronten”, eftersom det handlar om en politik av aktivt ingripande. I kampen mellan arbetarna och fattigbönderna å ena sidan och den stalinistiska apparaten å den andra skulle det [revolutionära avantgardet] aktivt ingripa på arbetarnas sida. I denna kamp kommer bourgeoisien att sympatisera med och stödja regimen. I händelse av en väpnad attack från den borgerliga reaktionen mot den nuvarande regimen kommer det att mobilisera arbetarklassen mot bourgeoisien. Detta skulle vara det säkraste sättet att undanröja både kapitalismen och den stalinistiska diktaturen. Det skulle försvara massornas historiska intressen och, här som över allt annars, sikta på att omvandla varje delstrid till kamp för den socialistiska revolutionen. Detta strider inte på något sätt mot vår analys av Sovjetunionen. Det är bara en praktisk tillämpning av a) att de reaktionära följderna av den ryska ockupationen klart uppväger de progressiva sidorna, b) att försvaret av Oktobers landvinningar måste underordnas världsrevolutionens intressen.

28. Men dessa båda med varandra förenade politiska uppgifter kan inte sättas i verket före nästa stadium. I rådande läge – med reträtt och förvirring bland massorna i ”buffertzonen” – är avantgardets uppgifter dubbla: att genom propaganda och skolning skapa kadrer som på ett effektivt sätt kan ingripa i det kommande uppsvinget och mer intimt knyta dessa kadrer till proletariatets avancerade skikt genom att aktivt delta i alla deras strider. Idag är arbetarnas politiska aktivitet i dessa länder koncentrerad till de socialdemokratiska partierna. De motsättningar som förekommit där har fram till idag deformerats genom avsaknaden av en revolutionär strömning. De mest aktiva anti-stalinistiska elementen har därför letts i riktning mot högern inom socialdemokratien och har försökt få till stånd en allians med den borgerliga ”vänstern” och imperialismen. I länderna i ”buffertzonen” är det bolsjevik-leninisternas plikt att i de socialdemokratiska partierna bygga en revolutionär tendens som kan agera mot dem som vill kapitulera för bourgeoisien och för stalinismen. I den mån denna tendens kommer att behålla sin egen profil, som har beskrivits tidigare, kommer den att locka till sig alla avancerade arbetare som känner avsmak inför stalinismen.

Proletariatets avancerade skikt intresserar sig för närvarande för de ekonomiska problemen i den nationaliserade sektorn. Där måste bolsjevik-leninisternas grundläggande linje bestå i att försvara massornas omedelbara intressen mot de statliga bossarna. Men samtidigt måste man lägga fram, om än bara i propagandistisk form, de historiska perspektiv som hänger samman med en slutgiltig lösning på den nuvarande situationen, dvs ett program av övergångskrav och mobilisering av massorna för den proletära revolutionen i dessa länder. Bolsjevik-leninisterna kommer att föreslå följande:

Upphävande av fredsfördragen, krigsskadestånd, osv.

Arbetarna i de ockuperade länderna måste beslagta all ”sovjetisk egendom”.

Arbetarkontroll över produktionen.

Expropriering av stor- och mellanbourgeoisien.

Riktig planering genom centralisering av industri och banker i trustar och en statlig bank.

Expropriering av utländskt kapital.

Fabrikschefer ska väljas av arbetarna.

Deras löner reduceras till vad en yrkesarbetare tjänar.

Rätten för arbetarna att avskeda chefer.

Utarbetande av en plan för en harmonisk ekonomisk utveckling av stad och land till gagn för massorna och med aktiv medverkan av arbetar- och fattigbonde-kommittéer.

29. Frågan om en demokratisering av ekonomin och den nationella frågan uppstår i länderna i "buffertzonen" i en situation som varken liknar den i de "koloniala länderna" eller den i ett byråkratiserat sovjetiskt samhälle. Det faktum att kapitalismen fortfarande existerar i dessa länder sida vid sida med den exploatering som den stalinistiska byråkratin står för, måste få avgörande följder för vår strategi. Dessa länders kapitalistiska karaktär nödvändiggör striktast möjliga revolutionära defaitism i händelse av krig. Av detta följer också att vi inte tillskriver den reaktionära bourgeoisien i dessa länder någon som helst "progressiv" sida, eller några möjligheter till självständigt agerande från de småborgerliga bondeorganisationerna. Även om vi reservationslöst stöder varje konkret steg av massorna i deras kamp mot polisregimen, plundringen, avskaffandet av arbetarnas rättigheter, den ökade exploateringen av arbetarna, så upphör inte för ett ögonblick vårt kompromisslösa motstånd mot alla borgerliga eller småborgerliga organisationer, som är agenturer åt imperialismen och långt ifrån utgör något – om än förvirrat – "uttryck för massornas kampvilja". I själva verket är de inget annat än verktyg för att förleda och bryta sönder en ny resning bland arbetarna.

Vi kräver heller inte att de ryska ockupationstrupperna eller de pro-stalinistiska regeringarna, som är fullständigt reaktionära, ska expropriera bourgeoisien, etablera ett verkligt monopol över utrikeshandeln, och effektivt bekämpa spekulation och svarta börshandel. Vi uppmanar de ryska arbetarsoldaterna att inte låta sig själva utnyttjas som strejkbrytare eller arbetarfientlig polis av byråkratin. Vi förlitar oss på att revolutionära massaktioner kommer att sopa bort alla rester av kapitalisternas makt samtidigt som de också sopar bort alla sovjetbyråkratin verktyg för utsugning och förtryck i dessa länder. Det är därför vi, samtidigt som vi stödjer varje steg framåt från de arbetande massor som framför krav och slår in på den antikapitalistiska vägen, ständigt varnar dem för de stalinistiska organisationernas kontra-revolutionära och arbetarfientliga karaktär och orubbligt försvarar nödvändigheten att bygga ett nytt revolutionärt parti. Särskild vikt måste läggas vid den socialistiska revolutionens internationella karaktär.

Mot de kapitalister och småborgare som hoppas på amerikansk intervention och mot de stalinister som räknar med Rysslands styrka, ställer vi en självständig strategi till försvar av massornas intressen, vars grundläggande stöd måste komma från den socialistiska revolutionens styrkor runt om i världen. Det grundläggande målet för vår strategi består därför i att upprätta Oberoende socialistiska republiker i Polen, Tjeckoslovakien, Ungern, osv inom ramen för Europas förenade socialistiska stater. Men den taktiska tillämpningen av denna strategiska linje avgörs av de konkreta omständigheterna.

30. Stalinisternas politik i Östtyskland och Österrike utgör det tydligaste beviset för byråkratin reaktionära roll i "buffertzonen". Denna reaktionära roll är även bästa tecknet på den växande neutralisering av landvinningarna från Oktober som den parasitära byråkratin står för. Av alla ockupationsmakter har det stalinistiska Ryssland agerat mest barbariskt mot befolkningen i Tyskland och Österrike. Den skoningslösa nedmonteringen och förflyttningen av industriell utrustning och arbetskraft, plundringen, våldtakterna mot och bortförandet av civila, det cyniska infogande av tillvaron i Tyskland och Österrike under byråkratin intressen, de godtyckliga antidemokratiska handlingar som sker konstant i Österrike samt det snabba upprättandet av en faktisk diktatur i den tyska östzonen har öppnat ögonen på massorna för byråkratin verkliga karaktär och skapat en växande våg av anti-sovjetism utan motstycke, som inte bara drabbar den stalinistiska rörelsen utan kommunismens själva idé. Största tänkbara avgränsning av Fjärde internationalen från stalinismen, en energisk och ihärdig kampanj mot stalinisternas brott mot de tyska och österrikiska massorna, ett otvetydigt ställningstagande för att nedmonteringen av industrin omedelbart ska upphöra, för bibehållande av den totala nuvarande produktionen i Tyskland och Österrike, för upphävande av alla krigsskadeavtal, för överföring av all "sovjetisk egendom" till de tyska och österrikiska arbetarna

– dessa är de nödvändiga förutsättningarna för att bygga ett revolutionärt parti som är det enda som kan förhindra att USA-imperialismen kan utnyttja de anti-stalinistiska stämningarna bland massorna.

De stalinistiska partiernas karaktär

31. Som ett resultat av Kominterns urartning, undertryckandet av friheten för olika strömningar inom rörelsen, genom att den kritiska andan har krossats och de mest skolade, medvetna och självständiga elementen eliminerats, har de stalinistiska partiernas karaktär fullständigt förändrats genom att det vuxit fram en byråkrati i dessa partier.

Från revolutionära partier, som har fört en mer eller mindre felaktig ”centristisk” linje, som avspeglar det sicksackande som har kännetecknat det ryska bolsjevikpartiet under den stalinistiska ledningen, har de förvandlats till organisationer vars enda uppgift är att tjäna sovjetbyråkratins diplomatiska manövrerande. På grund av detta är den stalinistiska ledningen ”kontra-revolutionär” i samma bemärkelse som den reformistiska socialdemokratin, den försöker med alla medel hindra utbrott eller framväxten av segerrika massrörelser. På samma sätt som de socialdemokratiska partierna förblir de stalinistiska partierna dock arbetarpartier – om än kraftigt degenererade. Det står klart så fort man tillämpar följande kriterier:

- a) De arbetare som tillhör dessa partier betraktar dem som arbetarorganisationer och ansluter sig till dem på grund av att de har insett behovet av en proletär klassorganisation.
- b) Bourgeoisien betraktar dessa partier som ”klassfiendens” partier som representerar proletariatet, även om de är medvetna om att de lyder under Kreml.
- c) Byråkratin i de stalinistiska partierna har insett att om den vill utföra sin uppgift på ett effektivt sätt måste den förlita sig på och bevara de arbetande massornas förtroende.

32. De stalinistiska partiernas oerhörda uppsving vid krigsslutet går inte att förstå om inte detta ses inom ramen för arbetarrörelsens utveckling. När det gäller den stora majoriteten av de arbetare och småbönder i flertalet länder som tidigare har tillhört socialdemokratin, småborgerliga organisationer eller varit politiskt passiva, men som nu attraherades av de stalinistiska partierna, var detta ett uttryck för det första stadiet av en radikaliserings.

- a) De stalinistiska partierna framstår för dem som representanter för en revolutionär tradition.
- b) Massorna hade i två decennier upplevt den hängivenhet och det mod som de stalinistiska kadreerna på lägre nivå gett prov på i all klasskamp.
- c) Massorna hade ännu inte själva upplevt de stalinistiska ledarnas klassförräderi (långa perioder i regeringarna).
- d) De stalinistiska aktivisternas dominerande roll i motståndsrörelserna – som främst berodde på den gedigna kraften och energin hos deras apparater – samt Sovjetunionens segerrika motstånd mot det imperialistiska angreppet, hade skapat nya illusioner om möjligheten av ett socialt uppror under ledning av kommunistpartierna.

33. Likväl innebar utbrottet av det tysk-ryska kriget en definitiv och grundläggande vändpunkt för alla stalinistiska partier. Från den stunden blev dessa partier de mest glödande företrädarna för ”klassfred” och ”krigsansträngningen”. Deras propaganda förlorade alla yttre tecken på klassinnehåll. ”Partilinjen” utgjordes av den mest förnedrande chauvinism. I kolonierna (Indien, osv) blev kommunistpartierna imperialismens mest energiska agenter. I Östeuropa blev de rakt igenom konservativa regeringsorgan, vars funktion bestod i att kväva impulser till självständigt proletärt agerande och få bourgeoisien att stanna kvar inom ramen för dess *modus vivendi* med byråkratin. I Västeuropa och flera länder i Latinamerika blev de

kommunistiska partierna den växande proletära revolutionens främsta dödgrävare och upprepade, i världsskala, den roll av en super-Noske som de hade spelat under den spanska revolutionen.

Ur bourgeoisins synvinkel innebar kommunistpartiets medverkan i regeringarna ett erkännande av att stalinismen blivit den främsta kontrarevolutionära faktorn inom arbetarrörelsen. För stalinisterna avspeglade denna medverkan sovjetbyråkratins grundläggande behov, dvs (a) att förhindra att en proletär revolution uppstod, (b) att utnyttja rollen som "kapitalismens räddare" för att tvinga bourgeoisien till ekonomiska och framför allt diplomatiska eftergifter till fördel för Kreml, c) att tränga in i den borgerliga statsapparaten och där inta "strategiska" positioner för att kunna neutralisera den i händelse av krig mot Sovjetunionen.

Denna utveckling är det logiska resultatet av stalinismens politiska utveckling. Från den stunden har kommunistpartiernas mål alltmer uteslutande gått ut på utpressning av bourgeoisien för att få den att inta en neutral eller positiv hållning till Kreml och därmed bevara de stalinistiska positioner som har "erövrats" inom den borgerliga statsapparaten. De stalinistiska partierna har blivit neo-reformistiska partier, som skiljer sig från andra reformistiska partier genom sin koppling till sovjetbyråkratien. Precis som de gamla reformistiska partierna strävar efter att försona arbetarbyråkratien med den nationella bourgeoisien strävar de stalinistiska partierna efter att försona den sovjetiska byråkratien med den internationella bourgeoisien. Beroende på olika fluktuationer kan tillfälliga svängningar ske till höger eller vänster inom ramen för den grundläggande inriktningen. En direkt återgång till den pseudo-revolutionära hållningen 1939-41 är inte längre möjligt, förutom i händelse av krig mellan USA och Sovjet och om massrörelsen krossas. Stalinisterna kan ta till vapen bara i den mån detta inte riskerar att leda till ett verkligt arbetaruppror. De kan åter använda sig av "revolutionärt språkbruk" men bara om det inte riskerar att verkligen utlösa den proletära revolutionen.

34. Denna grundläggande förändring av de stalinistiska partierna, som en faktor i sovjetbyråkratins nya utrikespolitik, går också att förklara med de stalinistiska partiernas förändrade sociala sammansättning och de nya medlemmar som rekryteras till partierna, och har lett till att dessa partier fått en helt annan ideologisk grundval.

- a) Från 1944 trängde de stalinistiska partierna för första gången in i den borgerliga statsapparaten. Det var också första gången som den borgerliga ideologin trängde in i de egna leden. I den utsträckning som den stalinistiska byråkratien börjar få "privata" intressen att försvara i varje kapitalistiskt land blir politikens reformistiska prägel alltmer uttalad. Medan den stalinistiska apparaten 1939-40 förblev nästan totalt trogen mot Kreml, eftersom alla dess intressen var knutna till sovjetbyråkratien, är den för närvarande förvisso mer självständig än på den tiden. På grund av de allt skarpare motsättningarna mellan den stalinistiska byråkratien och den amerikanska imperialismen har det blivit nödvändigt för Kreml att utöva en mer direkt kontroll över de olika "nationella" stalinistiska partiernas ledningar. Likväl ska man inte förvänta sig några större sprickor i apparaten i händelse av kris, eftersom alla ledande skikt i kommunistpartierna är fullt medvetna om att det bara är banden till Sovjetunionen som gör det möjligt för dem att inta en mer "självständig" politisk roll i förhållande till andra reformistiska strömningar inom arbetarrörelsen.
- b) Med början 1941 och fram till 1945 rekryterade kommunistpartierna ett stort antal småborgare, intellektuella och bönder. Så fort de hade majoriteten av arbetarklassen bakom sig, satsade de på att rekrytera bland dessa skikt (med inviter till välbärgade bönder i "buffertzonen", "försvar av egendom mot trusterna" i Frankrike, och så vidare). Oundvikligen kommer en förändring av styrkeförhållandena där småbourgeoisien söker sig tillbaka till högern att försvaga kommunistpartiernas småborgerliga flygel och leda till den

typiska reformistiska tendensen att vilja ”vinna tillbaka” de grupper som förlorats genom att ge ökad betoning av högerinriktade propaganda (chauvinism, försvar av nationellt oberoende, försvar av medelklassen, osv).

- a) Hela denna förvandling av kommunistpartiernas sammansättning och politik har fått sitt uttryck i en ny ideologisk inriktning. Man utgår nu från uppfattningen att klasskampen har överförs till den arena där de båda världsmakterna står mot varandra, då främst mellan Sovjetunionen och de ”nya demokratierna” å ena sidan och det anglo-amerikanska blocket å den andra. Det räcker om ett land hamnar i det sovjetiska intresseområdet för att det ska kunna slå in på en stegvis, fredlig väg till socialismen. Den proletära revolutionen är därmed inte längre ”på modet” som det bästa sättet att krossa kapitalismen. I de länder som tillhör det amerikanska intresseområdet är den proletära revolutionen heller inte särskilt ”praktisk” med tanke på de internationella styrkeförhållandena. Kommunistpartierna måste därför i dessa länder inrikta sig på att stärka rörelser för självständighet mot den amerikanska imperialismen, rörelser som måste inbegripa alla klasser med det logiska målet att neutralisera dessa länder och därefter föra in dem i den sovjetiska intressesfären. Denna nya reformistiska ideologi inom stalinismen är det mest uppenbara och cyniska beviset för att dessa partier har övergett den revolutionära klasskampen och är fullständigt underkastade Kremles utrikespolitik.

Kampen mot stalinismen

35. Leo Trotskij betecknade med rätta Hitler och Stalin som ”tvillingstjärnor”. Stalinismens huvudstyrka och världsimperialismens främsta chans att överleva består just i deras samspel, deras gemensamma relationer i massornas medvetande. I den mån USA-imperialismen ger prov på ökad fientlighet mot sovjetbyråkratin och den nationella bourgeoisien intensifierar sin kampanj mot respektive ”nationella” stalinistiska partier, kommer massorna oundvikligen att betrakta sovjetbyråkratin och de stalinistiska partierna som antiimperialistiska och revolutionära krafter och massorna kommer att fortsätta att ge dem mer eller mindre passivt stöd, även i de fall där de haft direkt konkret erfarenhet av de stalinistiska ledarnas svekfulla klassarbetspolitik.

Å andra sidan, i den mån massorna – varhelst stalinismen sitter vid makten – kommer att se det ”demokratiska” imperialistiska lägret som det enda riktiga alternativet till den avskydda stalinistiska diktaturen, kommer de att strömma tillbaka till de ”demokratiska” och socialdemokratiska organisationerna som står i tjänst hos imperialismen, och förse dem med en ny massbas i de länder där de har varit helt berövade ett folkligt stöd i slutet av kriget.

Men Hitler och Stalin var ”tvillingstjärnor” bara på grund av att den historiska epok de verkade i var en epok av stagnation för arbetarrörelsen. Den period av uppsving som vi nu upplever, innehåller, genom sin egen utvecklingslogik, den mekanism som kan göra slut på den onda cirkel där mänskligheten löper risk att förlora alla utsikter till överlevnad. När kampen breder ut sig och skärps kommer massorna att skaffa sig de nödvändiga erfarenheterna och dynamiken för att kunna befria sig från det stalinistiska inflytandet, samtidigt som deras antiimperialistiska och antikapitalistiska inställning klarnar. Hela vårt perspektiv grundar sig på följande bedömning: *att klasskampen till sist kommer att triumfera över stalinismen.*

Men redan idag står det klart att den subjektiva faktorn, existensen av ett revolutionärt parti som är förankrat i massorna och tas på allvar av dem, spelar en avgörande roll under arbetarrörelsens frigörelseprocess från den ruttnande stalinismen, förutsättningen för proletariatets revolutionära frigörelse från den dekadenta kapitalismen.

36. Exempel på sistone, i såväl kolonierna som i Frankrike, har tydligt visat på möjligheten av att kämpande arbetare redan nu i begränsad utsträckning kan frigöra sig från den stalinistiska apparaten. Denna process är emellertid fortfarande begränsad, på grund av följande faktorer:

- a) De stalinistiska partierna är ännu inte tillräckligt "förbrukade" av sitt deltagande i regeringar.
- b) De har större manöverutrymme på grund av bourgeoisiens ökade fientlighet mot dem.
- c) De har lyckats "föryngra" reformismen genom att förena den med en rad paroller från den post-revolutionära perioden i Ryssland.
- d) Det finns ännu inget revolutionärt parti som massorna betraktar som tillräckligt handlingskraftigt för att utgöra något alternativ till kommunistpartiet.
- e) De framskridna delarna av proletariatet har känt av stalinisternas förräderi bara på det ekonomiska området (frysta löner, "produktionen främst", strejkbryteri, osv).

Under dessa omständigheter kommer en storskalig brytning med de stalinistiska organisationerna att bli en lång och smärtsam process, som kommer att pågå samtidigt med byggandet av det revolutionära partiet. Genom att ständigt, intelligent och tålmodigt ingripa i arbetarkampen, i alla massrörelser av protest- och revoltkaraktär, kommer de revolutionära aktivisterna så småningom att vinna förtroende bland arbetarnas mest avancerade skikt och skapa en verklig ny ledning för nästa revolutionära våg. De kommer att kunna spela den rollen enbart genom att framträda under sina egna sanna färger, som massorna inte på något vis kommer att kunna förväxla med "vänsterstalinism".

37. Utanför länderna i "buffertzonen" kommer kampen mot stalinismen således huvudsakligen att behöva genomgå följande stadier:

- a) Mot stalinismen som en ideologisk strömning som förgiftar arbetarklassen måste vi föra en oupphörlig kamp och bryta ner alla illusioner bland massorna om att länderna i "buffertzonen" har en "icke-kapitalistisk" karaktär. På samma gång är en av de viktigaste metoderna i kampen mot stalinismen att, på ett skolande och icke doktrinärt sätt som är förståeligt för massorna, tålmodigt upprepa marxismens grunder (klasskampen, statens klasskaraktär, den proletära revolutionens nödvändighet, principerna om arbetardemokrati, internationalism, osv).
- b) Mot stalinismen som den förhärskande organisationen inom arbetarklassen – att det revolutionära stegvis tränger in i alla massorganisationer och, framför allt, i fabriker och fackföreningar. Kampen mot stalinismen handlar egentligen om en kamp för att beröva stalinisterna deras övertag beträffande inflytandet bland de arbetande massorna.
- c) Mot stalinismen som politiskt parti med anspråk på att företräda arbetarklassen – *ständiga avslöjanden*, inte på något dogmatiskt sätt, utan skolande och förståeligt för massorna, av de stalinistiska ledarnas arbetarfientliga politik, *revolutionär propaganda* som gör det möjligt för massorna att utifrån sina egna erfarenheter genomskåda den stalinistiska ledningens svekfulla karaktär, *outröttlig agitation* för proletär enhet i handling för klassens alla mål, *propaganda för en enhetsfront* när tillfället bjuds och under vissa styrkeförhållanden.
- d) Fjärde internationalen bedriver med alla till buds stående medel ett oupphörligt krig mot den stalinistiska mördarmaskinen, GPU. Stalinisterna har utnyttjat varje samhällelig konflikt för att döda ett stort antal trotskister och andra anti-stalinistiska aktivister i syfte att fysiskt undanröja alla som skulle kunna förse arbetarklassen med ett revolutionärt ledarskap (Spanien, Grekland, Vietnam). GPU:s hela brottsregister måste ständigt

avslöjas. Alla nya brott som GPU planerar måste ges största uppmärksamhet. Bredast möjliga opinion måste mobiliseras mot dem. De mest omfattande och omsorgsfulla självförsvarsåtgärder måste vidtas. Mot GPU:s kallblodiga mördarmetoder måste Fjärde internationalen använda alla medel som står till dess förfogande.

38. Historiskt hänger världsproletariatets öde på dess förmåga att göra sig av med den stalinistiska ledningen och hindra att imperialismen krossar arbetarklassen tillsammans med sovjetbyråkratin. Insikten om denna ofrånkomliga historiska nödvändighet förkroppsligas av Fjärde internationalen. Dess analys baseras på en förståelse av att både den kapitalistiska världen och Sovjetunionen kommer att falla sönder om inte en segerrik socialistisk revolution inträffar.

Internationalens inriktning handlar om världsrevolutionen, och den kan på det nuvarande stadiet av masskampens utveckling inte innehålla minsta spår av eftergifter vare sig gentemot den anglo-amerikanska imperialismen eller sovjetbyråkratin. På båda sidor av ”järnridån” handlar vår politiska linje, som grundar sig på de förtryckta massornas historiska intressen, om proletär klasskamp. Detta är orsaken till att kampen mellan de grekiska partisanerna och regeringen Sopoulis-Tsaldaris enligt vår uppfattning inte är någon kamp mellan ”två block” utan en strid mellan arbetare och borgare. Det är orsaken till att vi i ”buffertzonen” står på de arbetande massornas sida – mot de stalinistiska regimerna och mot tänkbara reaktionära sammansvärjningar från imperialisterna. Överallt är vår utgångspunkt att klasskampen är avgörande för den politiska utvecklingen.

Den historiska betydelsen av denna diskussion

39. Den osedvanliga betydelse som diskussionen om Ryssland fått, först i den trotskistiska rörelsen och därefter i hela världen, både inom arbetarklassen och den allmänna borgerliga opinionen, beror på det ryska samhällets helt och hållet oförutsedda utveckling efter Oktoberrevolutionen, och på den centrala ställning som Ryssland har i de internationella relationerna idag. Den ”ryska frågans” betydelse i den ideologiska debatten är bara en avspeglning av Oktoberrevolutionens historiska betydelse och den stalinistiska diktaturens politiska tyngd i internationella frågor.

Men inom den revolutionära arbetarrörelsen handlar den ryska frågan om något långt mer betydelsefullt än utvecklingen i Ryssland och stalinismen i sig. Redan när Vänsteroppositionen inledde kampen mot teorin om ”socialism i ett land” var det uppenbart att det som stod på spel i denna diskussion var ingenting mindre än ett försvar av marxismen mot de revisionistiska och upplösande tendenser som har uppstått i arbetarrörelsen under trycket av den borgerliga och småborgerliga ideologin.

40. 1800-talets revisionism var djupt präglad av småborgerlig optimism, ett resultat av kapitalismens relativt ”fredliga” utveckling. Så länge ”rörelsen” verkade i stånd att hela tiden erövra nya positioner åt proletariatet – och framför allt mer fördelar för arbetarbyråkratin – kunde illusionen att ”rörelsen är allt, målet inget” få ett bra gensvar bland de mest belåtna skikten inom arbetarbyråkratin och den radikala småbourgeoisien.

Dagens revisionism är djupt präglad av småborgerlig pessimism, vilket återspeglar den katastrofala utvecklingen under de senaste tre decennierna, arbetarnas ständiga nederlag, Sovjetunionens groteska urartning och framväxten av barbariska strömningar i dagens värld. Så länge inte någon avgörande revolutionär seger inträffat i ett utvecklat land – och småbourgeoisien lockas bara av makten hos verkliga idéer när de står i förening med verklig makt – kommer illusionen att Sovjetunionens urartning inte beror på relativa faktorer i världsläget och att arbetarrörelsens fördröjning är en ”slutgiltig historisk företeelse” att få brett gehör bland desillusionerade och besvikna skikt inom den radikala småbourgeoisien och de äldre arbetargenerationerna.

Det är ingen tillfällighet att dagens revisionism ofta utkristalliserats kring diskussionerna om den ”ryska frågan”. Den revolutionära marxismen får enorm kraft av Oktoberrevolutionens seger, det första avgörande beviset på att proletariatet under ledning av ett målinriktat revolutionärt parti kan erövra makten. På liknande sätt kan de som ifrågasätter denna möjlighet, mot Oktobers erfarenheter ställa urartningen av arbetarstaten och Kommunistiska internationalen.

41. Dagens revisionism, som har fått liknande uttryck i den revolutionära marxismens båda utkanter, kännetecknas i grova drag av följande uppfattningar:

- a) Arbetarstatens urartning är inte ett resultat av tillfälliga faktorer (revolutionens isolering, landets efterblivenhet, samspelet mellan byråkratiseringen i Ryssland och byråkratiseringen av Kommunistiska internationalen, osv), utan är förbunden med endera bolsjevismens karaktär (det revolutionära partiet) eller med proletariatets karaktär, eller en kombination av båda.
- b) Den byråkratiska diktaturen i Ryssland är ingen historisk ”olyckshändelse” som bara ska visa sig vara ett övergående stadium på mänsklighetens väg till socialismen. Tvärtom utgör den en nödvändig fas i mänsklighetens historiska utveckling (eller dess fall ned i barbari).
- c) Arbetarrörelsen tillbakagång under åren 1923 till 1939 har inget att göra med frågan om det revolutionära ledarskapet, dvs det revolutionära avantgardets ännu otillräckliga utveckling som beror på en rad historiska faktorer, utan återspeglar endera proletariatets oförmåga att verkställa sin historiska mission eller dess oförmåga att skapa ett revolutionärt ledarskap, eller en kombination av båda.

42. Det mest fulländade ”anti-stalinistiska” uttrycket för denna revisionism har – under trycket av imperialismen i USA! – utvecklats av Burnham i *Direktörernas revolution*⁶ och av Dwight Macdonald. Genom att tillämpa ovan nämnda uppfattningar drog de följande slutsatser:

- a) Sovjetbyråkratin är en ny klass vars välde innebär ett nödvändigt steg i den historiska utveckling som hela den kapitalistiska världen går mot (likheterna mellan statliga företag i Sovjetunionen, Tyskland, Japan, USA, osv).
- b) Marxismen, som inte kunnat förutse denna nya utveckling och som helt utgår från proletariatets revolutionära potential, har visat sig vara utopisk och har gjort bankrutt. Ett ”nytt” maximiprogram för samhällets fullkommande måste utarbetas. Hittills har dessa ”nya program” utmynnat i en återgång (i Macdonalds fall tämligen öppet) till för-marxistiska socialistiska synsätt.

Det mest fulländade ”pro-stalinistiska” uttrycket för denna revisionism – under trycket från stalinismen i Frankrike! – har Bettelheim, Martinet & Co stått för i *Revue Internationale*. Genom att också tillämpa ovan nämnda tankegångar har de dragit följande slutsatser:

- a) På grund av bristande homogenitet och teknisk skolning kommer arbetarklassen att tvingas genomgå en period av social differentiering och ojämlikhet efter att ha tagit makten. Historiens framsteg tryggas av proletariatets privilegierade skikt (byråkratin). Det är statens uppgift att försvara dessa privilegier.
- b) Under epoken där imperialismen är stadd i förfall, upphör proletariatet att växa numerärt och ideologiskt och går istället bakåt, vilket visar sig i att dess styrka avtar och dess sociala struktur förfaller. Misslyckandet för de ”klassiska” proletära revolutionerna 1918-

⁶ Se [Direktörernas revolution](#) och Joe Hansens recension [Burnhams Direktörernas revolution](#) – Red

23 är definitivt. Leninismens strategi för proletära revolutioner tillhör det förgångna. På grund av proletariatets oförmåga att uppfylla sitt historiska uppdrag finns ingen annan väg framåt för mänskligheten än att i ännu större skala försöka ”påverka” sovjetbyråkratins förstatligande av produktionsmedlen och utarbeta ett nytt minimiprogram för att mildra våldsamheten i denna process.

Parallellerna mellan dessa båda revisionistiska strömningar är iögonfallande. Det finns ingen plats för dem i den revolutionära rörelsen. Men vissa av deras karaktärsdrag uppenbarar sig i de missuppfattningar om den ryska frågan som har kommit till uttryck i våra led. Här gäller det först av allt att blotta den inre logiken i denna begynnande revisionism och få anhängarna till den att bli medvetna om de risker den innebär för marxismen. Därefter måste man noggrant skilja på en revisionistisk inställning i den ryska frågan, där syftet är att hålla sig kvar inom ramen för marxistiska synsätt, och en som riskerar att omvandlas till en total revidering av marxismen.

Statskapitalismen

43. Anhängarna av teorin om ”statskapitalism” försöker i stort sett hålla sina åsikter inom ramen för tidens allmänna marxistiska synsätt. De står i sin helhet för den leninistiska strategin för den proletära revolutionen. De ifrågasätter vare sig proletariatets revolutionära förmåga eller möjligheten att bygga ett revolutionärt parti genom att, först och främst, förlita sig på klasskampen och erfarenhet av arbetarkamper. Deras revisionism framgår när de karakteriserar Sovjetunionen som ett kapitalistiskt samhälle, varvid de måste betrakta dagens sovjetsamhälle som en slags ”framtida vision” av det kapitalistiska samhället i allmänhet och måste, lika mycket som Burnham, framhålla inslagen av ”statsingripande” i och utanför Ryssland. Detta grundar sig på ytliga och formalistiska jämförelser, som helt förvränger de djupare tendenserna i dagens kapitalism och den grundläggande omvälvning som Oktoberrevolutionen utgjorde.

44. Dessa jämförelser består, i huvudsak, av följande:

a) Jämförelsen mellan nationaliseringen av produktionsmedlen i Sovjetunionen och tendensen till förstatligande av produktionen i den kapitalistiska världen.

Detta är det tydligaste exemplet på den formalistiska karaktären hos alla dessa jämförelser. I Ryssland rörde det sig ju om en expropriering och ett krossande av bourgeoisien som klass genom proletariatets revolutionära agerande och upprättande av en arbetarstat. I kapitalistiska stater rör det sig om nationalisering – med kompensation – av vissa olönsamma sektorer inom den borgerliga ekonomin till fördel för de stora monopolerna. ”Sammanslagningen av stat och ekonomi” i Ryssland innebar att bourgeoisin krossades som klass. Sammanslagningen av stat och ekonomi i kapitalistiska länder – i synnerhet Tyskland och USA – innebar att självständigheten krossades för vissa kapitalistiska sektorer och att de fullständigt underordnades monopolkapitalet. Den grundläggande skillnaden mellan dessa båda processer består i att bara den proletära revolutionen uppvisar någon ”strävan att expropriera monopolisterna”, medan de kapitalistiska länderna inte bara avstår från denna ”strävan”, utan tvärtom har en tendens att stärka och berika de monopolister som underkastar hela samhällslivet sin direkta kontroll.

b) Jämförelsen mellan tendensen till en uppsplittring av världsmarknaden, som är inneboende i en kapitalism i förfall, och det monopol över utrikeshandeln som Oktoberrevolutionen införde.

De protektionistiska och ”oberoende” tendenserna, vilka är delar av krigsekonomin och lindrande åtgärder som den dekadenta bourgeoisien tillgriper mot kriserna, skyddar i själva verket inte dessa länder mot exploatering av utländskt kapital, utan ökar i stället det senares

vinster i den mån dessa länder försöker bli "självförsörjande". När Tyskland och Japan var som mest "självförsörjande", inhöstade det amerikanska kapitalet de högsta profiterna. I Sovjetunionens fall har det skett en drastisk minskning av det utländska kapitalets exploatering av landet. Trycket från världsmarknaden existerar fortfarande, men bara indirekt.

c) Jämförelsen mellan tendenserna till "planering" som finns inneboende i monopolkapitalismen och den sovjetiska planeringen. Monopolkapitalets nationella "planering", sade Trotskij, består i "en konstgjord begränsning av produktionen i vissa sektorer och en lika konstgjord uppbyggnad av andra sektorer till oerhörda kostnader". Följden blir "en instabil reglering, till priset av en sjunkande nationell ekonomi i dess helhet, en ökning av kaoset i världen, och en fullständig fördöelse av finanssystemet, vilket är helt outhärligt vid en socialistisk planering". Den sovjetiska planeringen däremot har, utan att på något sätt vara harmonisk, trots allt ändå lyckats förverkliga oerhörda och reella ekonomiska framsteg, utveckla produktivkrafterna i alla sektorer och öka – i varje fall fram till införandet av tredje femårsplanen – levnadsstandarden och tillgodose behoven hos miljontals vanliga män och kvinnor.

Det finns en kvalitativ skillnad mellan dessa båda tendenser. I den ena är det profiten som reglerar ekonomin och inte underkastar "planerna" och hela det ekonomiska livet en abstrakt "kapitalisms" intressen, utan monopolisternashelt påtagliga, konkreta och bestämda intressen. Den sovjetiska planeringen däremot härleder sin avgörande drivkraft ur det faktum att det privata tillägnandet av mervärdet radikalt har undertryckts och att profiten börjar ersättas av medvetenhet – om än på ett förvrängt vis – som det avgörande inslaget under regleringen av den ekonomiska utvecklingen.

d) Jämförelsen mellan "produktion för produktionens egen skull" i det kapitalistiska systemet och utvecklingen av produktivkrafterna i Sovjetunionen (främst tillväxten av produktionsmedlen), jämförelsen mellan värdelagens sätt att fungera i kapitalistiska länder och i Sovjetunionen, och så vidare.

Här handlar det i själva verket om att utgå från obevisade premisser. Företrädarna för denna teori utgår från antagandet att Ryssland är ett kapitalistiskt land, de tolkar produktivkrafternas utveckling i Sovjetunionen utifrån kapitalistiska uppfattningar om värdelagen. Men en häpnadsväckande utveckling av produktivkrafterna, framför allt inom den tunga industrin, kännetecknar inte bara kapitalismen utan också övergångssamhället efter proletariats maktövertagande. "Värdelagen" gäller inte bara i kapitalistiska samhällen, utan i alla för- och post-kapitalistiska samhällen där varuproduktion fortsätter att existera. I Ryssland gäller förvisso "värdelagen" och har inte upphört att göra det efter 1917, men den gäller inte på samma sätt som i ett kapitalistiskt samhälle. Priserna är inte beroende av den genomsnittliga profitkvoten. Pengar har inte egenskapen att omvandlas till kapital.

Hela denna teori är grundad på en total frånvaro av varje försök till analys av övergångs-ekonomins specifika former som kommer att finnas kvar tills klasserna helt har försvunnit och kommunismen slutligen har införts.

45. Den kritik som anhängarna av "statskapitalism" riktar mot oss, att vi är "ekonomister" eller att vi baserar vår analys på "att göra en fetisch av nationaliserad egendom" är absurd. I själva verket utgår vår analys från den fundamentala skillnaden mellan borgerliga nationaliseringar (England, Frankrike, länderna i "buffertzonen") och alla de omvälvningar som har skett i Ryssland till följd av den proletära revolutionen och som kulminerat i expropriering och krossande av bourgeoisen som klass och överföring av produktionsmedlen till kollektiv egendom.

Det ankommer anhängarna av "statskapitalism"- teorin att förklara hur byråkratin har blivit en "statskapitalistisk" klass samtidigt som den slår vakt om egendomsförhållanden som uppstått

genom krossandet av kapitalismen och samtidigt som den själv krossat bourgeoisien på landsbygden i Sovjetunionen. Det ankommer på dem att förklara hur förintandet av Oktobers landvinningar kunnat ske utan någon förändring av egendomsförhållandena och någon ny social omvälvning. Det ankommer på dem att förklara hur de kan förena Sovjetunionens ”kapitalistiska” karaktär med den totala förändring av egendomsförhållandena som den tyska imperialismen tvingades genomföra i de ockuperade delarna av Sovjetunionen eller de förändringar som den sovjetiska byråkratin såg sig tvungen att införa i de återerövrade områdena och provinserna. I alla dessa fall framgår hur oförmögna de är att tolka den sovjetiska verkligheten på ett marxistiskt sätt.

46. Men den mest uppenbara inre motsättningen i denna teori framgår av dess syn på de stalinistiska partierna. Där försöker de förena behoven hos en revolutionär strategi – som gör det nödvändigt att se dessa stalinistiska partier som degenererade arbetarpartier – med slutsatserna i denna teori, enligt vilken de stalinistiska partierna måste betraktas som agenter för en kapitalistisk-fascistisk makt. De absurda följderna av detta synsätt – som innebär att de stalinistiska partierna *omvandlas* från arbetarpartier till borgerliga partier så fort de tagit makten – samt omöjligheten av att kunna förklara hur tillflödet av radikaliserade massor till partier som är ombud för en ”kapitalistisk” makt, är ett tecken på ett revolutionärt uppsving – är i sig den mest slående dementin på denna teori.

Byråkratisk kollektivism

47. Anhängarna av teorin om ”byråkratisk kollektivism” har en fördel gentemot dem som anser Sovjetunionen är ”statskapitalistisk” såtillvida att de klart inser Sovjetunionens icke-kapitalistiska karaktär och är i stånd att förstå de förändringar av produktions- och egendomsförhållanden som den kapitalistiska invasionen av Sovjetunionen ledde till och de som skedde efter att de dragits tillbaka. Men å andra sidan upphör inte deras revidering av marxismen med bara den ryska frågan.

Det är inte bara så att de fullständigt måste revidera marxismens syn på det kapitalistiska samhällets utveckling, utan de ifrågasätter också den historiska materialismens grundläggande begrepp. Det har de förstås full rätt att göra. Vi måste bara be dem vara mer konsekventa. Som Trotskij redan har förklarat, och som bara grundmurade revisionister (Macdonald, Burnham & Co) klart uttalat, är den logiska slutsatsen av teorin om byråkratisk kollektivism att proletariatet inte är i stånd att uppfylla sitt historiska uppdrag och att marxismen blir avfärdad som utopisk.

48. Begreppet ”klass” är inget slumpartat i den marxistiska sociologin. Det är det grundläggande begreppet för att tillämpa eller avvisa den marxistiska historiesynen. Av detta skäl har det väl definierade och tydliga gränser. Att tillämpa dessa bestämmingar på byråkratin leder till den absurda slutsatsen att byråkratin är en ”klass”, trots att den inte har någon av det som karakteriserar andra klasser i historien.

- a) Alla klasser i historien utmärks av en självständig och grundläggande roll i produktionsprocessen – vid ett bestämt stadium i den historiska processen – och av sina egna rötter i samhällets ekonomiska struktur.
- b) Alla klasser i historien representerar ett bestämt skede av historiska framsteg, inklusive de klasser som växer fram under perioder av historisk tillbakagång med uppgift att bevara tekniska landvinningar, osv. Var och en representerar ett bestämt stadium i den samhälleliga arbetsdelningen, ett bestämt stadium under utvecklingen av ägandet av produktionsmedlen.

- c) Varje klass i historien utgör ett historiskt nödvändigt organ som uppfyller en nödvändig funktion under utvecklingen av produktivkrafterna.
- d) Varje klass i historien, som kandiderar om makten – och än mer så, varje härskande klass! – är medveten om sin roll, besitter en specifik ideologi och uppvisar ett minimum av stabilitet i sin sammansättning, en stabilitet som den strävar efter att föra vidare till kommande generationer.
- e) Enligt Marx bestämda uppfattning kan ingen samhällelig gruppering bli en klass enbart på grund av sin högre inkomst, sina politiska privilegier eller sina monopol (över utbildning och så vidare).

Det står klart att sovjetbyråkratin besitter karakteristika som, från marxistisk utgångspunkt, inte gör den till en klass. Den är på intet vis ”en historiskt nödvändig”, utan en elakartad svulst på proletariatet. Den har inga som helst rötter i produktionsprocessen, utan förfogar över sin ställning bara på grundval av privilegier på distributionssidan. Den representerar inget historiskt ”framsteg”, utan tär på och underminerar de framsteg som möjliggjorts av de produktionsförhållanden som Oktoberrevolutionen lämnat efter sig. Den representerar inget stadium under utvecklingen av egendomen, utan upprätthåller de egendomsförhållanden som den proletära revolutionen har etablerat. Den har på intet vis någon egen ideologi eller sammansättning. Bästa tecknet på att Ryssland inte är något nytt klassamhälle utan ett samhälle som har fördärvat av uppkomsten av en parasitär svulst är följande faktum: I motsats till vad som sker i varje utsugarsamhälle är inte styrkan i den ryska ekonomin direkt proportionell mot, utan omvänt proportionell mot byråkratins privilegier.

49. Varje omsorgsfull och konsekvent tillämpning av klasskriterier på byråkratin kan bara leda till ett rättfärdigande av dess historiska roll och till ett historiskt fördömande av proletariatet. Om byråkratin verkligen är en klass, följer av detta att det byråkratiska utvecklingsstadiet i samhället är en historisk nödvändigt och att proletariatet ännu inte är i stånd att styra världen. Detta var Burnhams slutsats, som de inom den revolutionära rörelsen som är anhängare till teorin om ”byråkratisk kollektivism” inte vågat dra.

De har försökt komma undan denna avgörande motsägelse i sin hållning genom att framhålla byråkratins ”unika” karaktär på grund av unika förhållanden i Ryssland. Av samma skäl har de lagt fram den anti-marxistiska teorin att i det ”kollektiva” ägandets epok – som om en sådan epok kunde existera utanför den proletära revolutionens epok! – förändrar klassherraväldet inte längre egendomsförhållandena, utan bara herraväldet över staten. Men byråkratins expansion utanför Sovjetunionens gränser har tvingat dessa teoretiker till en ny revisionistisk utvidgning av denna teori. Kommunistpartierna runt om i världen betraktas nu som ”kärnor” till en ny klass. Med denna definition diskvalificeras hela den marxistiska uppfattningen om klasser.

För det är uppenbart att kommunistpartierna och deras medlemmar inte spelar någon självständig roll i produktionsprocessen och skulle därför bara kunna utgöra en ”klass” på grundval av sina politiska privilegier. Och det är uppenbart att de bara kan erhålla dessa privilegier i den mån proletariatet visar sig oförmöget att störta en kapitalism i förfall. Ett nytt stadium skulle då öppnas i mänsklighetens historia, av byråkratisk kollektivism på kontinental (eller rent av världsomfattande) skala, mer eller mindre identiskt med barbari.

Anhängarna till denna teori har aldrig försökt analysera utvecklingslagarna i detta nya samhälle och försökt visa vilka samhällliga motsättningar som skulle kunna leda till att det upphörde att existera. Genom att betona proletariatets ”förfall” och dess reducering till ”slavstatus” kan de bara förstärka den slutsats som ligger inneboende i denna teori, att proletariatet inte är i stånd att uppfylla sin historiska uppgift. Dess anhängare skulle, om de vore konsek-

venta, vara tvungna att överge den socialistiska revolutionens program – i varje fall i de länder där den byråkratiska kollektivismen enligt deras uppfattning har segrat, och ersätta det med ett ”nytt minimiprogram” till försvar av slavarnas intressen. Innebörden av denna teori skulle leda till en likvidering av Fjärde internationalen i dessa länder och en logisk tillämpning av den skulle fullständigt paralysera verksamheten i kapitalistiska länder inför problemet med de stalinistiska partierna.

50. Varje utsugen klass som tar makten i ett samhälle där produktivkrafternas utveckling ännu inte kan säkerställa att alla samhällsliga behov kan tillfredsställas, kommer med nödvändighet att öppna dörren för klassexploatering. Om ett klasslöst samhälle ska kunna uppstå krävs en hög nivå av samhällsligt välstånd. De ryska erfarenheterna utgör bara en bekräftelse av den andra sidan av denna marxistiska lag. För samtidigt som produktivkrafternas utvecklingsnivå i Ryssland inte möjliggör ett stegvis framåtskridande mot ett klasslöst samhälle, är världsekonomin i sin helhet övermogen för att bygga socialismen. Precis som Stalin inte kunde förstå det ömsesidiga beroendet mellan världskapitalismens utveckling och utvecklingen i Ryssland, så bortser också alla som tror sig kunna urskilja nya samhällskrafter i Ryssland från detta beroende, genom att abstrahera utvecklingen där från vad som sker på den internationella arenan, där sista ordet långt ifrån är sagt. Vi utgår från uppfattningen att proletariatet har bevarat sin revolutionära potential intakt, vi anser inte att Oktoberrevolutionens historiska fas redan är död och begravnen, eller att Ryssland skulle utgöra något bevis – antingen som isolerad företeelse eller globalt symptom – för proletariatets oförmåga att ha makten eller något bevis på det instabila i de produktionsförhållanden som den proletära revolutionen har gett upphov till. Teorin om ”socialism i ett land” förenar närsyntheten hos framgångsrika, belåtna byråkrater och deras djupa misstro mot världsproletariatets revolutionära potential. Den sovjetiska expansionismen, som tycks utgöra en dementi på de ”teoretiska” antagandena i denna teori, är i själva verket dess oundvikliga logiska följd. De teorier som framställer Sovjetunionen som ett nytt klassamhälle tvingas åtminstone sätta frågetecken kring proletariatets relativa förmåga att samhällsligt försvara de produktionsförhållanden som har uppstått ur dess segerrika revolution, de betraktar det som möjligt att kontrarevolutionen kan segra utan ett längre inbördeskrig. Vår teori om den permanenta revolutionen fastslår på en och samma gång att proletariatet inte kan upprätta socialismen i ett land och att bourgeoisien inte kan krossa arbetarstaten utan en våldsamt revolution. Vår teori omfattar därmed hela den internationella klasskampens dynamik, och långt ifrån att behandla den ryska frågan som ”unik” och bortom marxismens möjligheter att förstå den sönderfallande kapitalismen, placerar vi denna fråga inom ramen för vår epoks avgörande frågor.

Därför bevarar vår analys av Sovjetunionen hela det marxistiska arvet, med dess uppfattning att historien är historien om klasskamp, med dess vetenskapligt exakta definition av klassbegreppet, med dess analys av att kapitalismen oundvikligt leder till skärpta motsättningar och till proletariatets revolutionära kamp, med dess program för en socialistisk revolution som grundas på att den historiska processen gör denna revolution möjligt och nödvändig om mänskligheten ska kunna gå framåt.

Byggandet av Fjärde internationalen är idag den avgörande förutsättningen för att arbetarnas revolutionära kamp ska kunna utvidgas och bli segerrik i världsmåttstock. En framgångsrik lösning av denna uppgift kommer i själva verket att ”besvara” den ryska frågan med att den fjärde ryska revolutionen segrar. Historien kommer att visa att en korrekt analys av stalinismen är en av premisserna för att vår historiska mission ska kunna fullföljas.

Vidare läsning

Den marxistiske historikern/författaren Isaac Deutscher är nog mest känd för sina biografier över Stalin och i synnerhet Trotskij (i tre delar), men han analyserade också insiktsfullt den aktuella utvecklingen i Sovjetunionen och Östeuropa under de första årtiondena efter Andra världskriget. Även när man inte är beredd att skriva under på hans värderingar och slutsatser så innehåller hans artiklar och böcker för det mesta viktiga pusselbitar för förståelsen av Sovjetunionen och östblocket. Bland de texter som gäller utvecklingen under 1950-talet rekommenderas följande:

[Stalin](#)-biografin (det avslutande kapitlet ”Stalins sista år”)

[Ryssland efter Stalin. Del 1 – Bokslut över en era](#) (1953, se t ex kap. 5, Utrikespolitiken, som bl a tar upp Stalins problematiska relationer till de jugoslaviska och kinesiska revolutionerna)

[Oktoberrevolutioner i ny tappning](#) (1956, om revolterna i Polen och Ungern)

[Ryssland i förändring](#) (1957)

[Den stora utmaningen - Utvecklingstendenser i sovjetisk politik](#) (1959)